

P o l s k o :

N E Z Á V I S L É O D B O R Y

1980

O b s a h :

Vznik nezávislých odborů	1 - 8
Nezávislé odbory v Gdaňsku říjen 1979 - leden 1980	1 - 7
Prohlášení KORu k 2. červenci a k 11. červenci 1980	1 - 17
Jacek Kuroň: Ostrá zatáčka	1 - 8
Požadavky stávkujících v Gdaňsku	1 - 4
První den jednání	1 - 6
Klíčový bod	1 - 7
Poslední den stávky	1 - 15
Dohoda Mezipodnikového stávkového výboru v Gdaňsku a vlády PRL	1 - 20
Propuštění politických vězňů	1
Neukončený konflikt odborů a vlády: disidenti	1 - 2
Boj o plnění dohod	1 - 4
Těžko tomu věřit	1 - 12
Stanovy Nezávislého samosprávného odborového svazu Solidarity	1 - 23

Ustavující prohlášení Výboru pro svobodné odborové svazy v Katovicích

Tváří v tvář centralizovanému a všemocnému aparátu moci, tváří v tvář úplné závislosti ředitelů továren a odborových funkcionářů na tomto aparátu moci my obyčejní dělníci jsme navzájem dokonale izolováni a jsme slabí. Jsme vykořisťováni, protože se od nás žádá stále větší a větší úsilí, zatímco se životní úroveň naše i našich rodin nejen nezlepšuje, ale dokonce zhoršuje. Jsme přesvědčeni, že tato situace potrvá tak dlouho, dokud se neorganizujeme v nezávislých odborových svazech. Jedině sjednocením se budeme moci účinně postavit na odpor státnímu aparátu, aparátu stranickému a hospodářskému, který nás vykořisťuje...

My dělníci a zaměstnanci Horního Slezska a uhelné pánve jako první vytvoříme nezávislé odborové svazy...

Vyzýváme dělníky celého Polska: vytvářejte nezávislé odborové svazy, budujte dělnické výbory, které budou organizovat společné akce nás všech. Jedině sjednocením a orga-

nizováním našich sil budeme mít možnost uniknout vykořisťování, které nás utlačuje a vytvořit lepší život pro naše rodiny i pro nás.

Výbor pro svobodné odbory v Katovicích
 Bogdan Cygan /Wodzisław Śląski/,
 Roman Kaciusek /Mysłowice-Kosztowy/,
 Władysław Sulecki /Gliwice/,
 Kazimierz Switon /Katowice/.

23. února 1978

Leták katovického výboru

Dělníci a zaměstnanci Horního Slezska
 a uhelné pánve!

Máme právo si po práci odpočinout, máme právo na rodinný život, máme právo trávit volný čas ve svých domovech. Avšak toto právo se nám systematicky upírá. V celé řadě továren je neděle povinným pracovním dnem. Je nucována "činnost pro společnost a stranu" a ve skutečnosti je to jednoduchý prostředek jak využívat naši pracovní sílu bez placení - další symptom našeho vykořisťování.

Jen na nás záleží, zdali bude toto vykořisťování pokračovat. My všichni musíme stále důrazněji požadovat, aby nám stát a hospodářské orgány slíbily:

čtyřicetihodinový pracovní týden
právo na úplný odpočinek o nedělích

Ve svém boji za práva dělníků a zaměstnanců nejsme osamoceni. Celá společnost nás podporuje. Podporuje nás demokratická opozice a zvláště Hnutí na obranu lidských a občanských práv. Zejména důležitý je hlas církve.

Každý, s kým bylo někdo ještě je špatně zacházeno, může se obrátit na Výbor pro svobodné odbory v Katowicích. Jeho adresa je: Katowice, Mikołowska ul. 30, byt 7 /stejnou adresu má informační a konzultační kancelář Hnutí na obranu lidských práv/. V mezích našich možností se budeme snažit utiskovaným pomoci. Můžete rovněž psát přímo členům Výboru, kteří jsou níže podepsáni.

Výbor pro svobodné odborové svazy
v Katowicích

B. Cygan, R. Kaciusek, W. Sulecki,
K. Switon

Ustavující prohlášení Baltického výboru

Skutečné polské odborové hnutí přestalo existovat před třiceti lety.

Vynucené rozpuštění politických stran jako PPS /Polské socialistické strany/, PSL /Polské rolnické strany/ a jiných nezávislých organizací představujících různé sociální skupiny v zemi, kterému předcházelo podvodné spojení jednotlivých odborových svazů do jediného /státem kontrolovaného/ tělesa, způsobilo, že se odbory staly zcela jinou institucí, která reprezentuje spíše zájmy monopolistického státního zaměstnavatele než zájmy zaměstnanců. Odbory se staly přívěskem politické struktury vládnoucí Polské sjednocené dělnické strany a poddajným administrativním zařízením pro provádění systému organizovaného vykořisťování všech sociálních skupin v Polsku.

Obyvatelstvo zbavené přirozených a nezbytných forem své sebeobraný mohlo reagovat pouze impulzivně: prudkými výbuchy sociální nespokojenosti, jak tomu bylo například v Poznani v roce 1956 nebo v "březnových událos-

tech" roku 1968 nebo v revoltě dělníků na baltském pobřeží roku 1970 a znovu v červnu 1976. Bylo to vždy spojeno s hrozivým nebezpečím velké revoluce s nepředvídatelnými národními a mezinárodními důsledky.

Stranické orgány, třebaže byly občas přinuceny k ústupkům - jako v červnu 1976 - nebo k přijetí taktických a dočasných opatření k uklidnění situace - jako v roce 1956 a v provincii 1970 - dokázaly, že jsou neschopné zahájit jakoukoli formu demokratizace veřejného života. Tato neschopnost vyústila ve stále se zostřující sociální a hospodářskou krizi, která vedla ke krizi autority státu.

Co dnes potřebujeme, je proces široce založené demokratizace. Obyvatelstvo musí pokračovat v boji za demokratickou formu vlády. Všechny sociální vrstvy musí znovu získat své právo na sebeurčení a musí jim být umožněno obnovit sociální instituce, a jejichž pomocí by mohly svá práva skutečně naplňovat.

Jedině svobodné odborové svazy a sdružení mohou zachránit stát, neboť jedině proces opravdové demokratizace může vést ke spojení zájmů a vůle občanů se zájmy a autoritou

státu. Tyto úkoly jsou v současnosti prosazovány existujícími /disidentskými/ sociálními institucemi, jako například Výbor společenské sebeobraný - KOR /od podzimu 1977/, Hnutí na obranu lidských a občanských práv /od jara 1977/, Společnost pro akademické kursy /od roku 1977/ a Studentské výbory solidarity /od května 1977/.

Vzpomínajíce tragických událostí roku 1970 a jednájíce ve shodě s tužbami početných skupin a sdružení na baltském pobřeží, chceme následovat příkladu našich slezských kolegů a založit nezávislé odborové svazy v naší oblasti.

Dnes, ve výročí 1. máje, který přes osmdesát let symbolizuje boj za dělnická práva, prohlašujeme, že začíná existovat ZAKLÁDAJÍCÍ VÝBOR PRO SVOBODNÉ ODBORY BALTSKÉHO POBŘEŽÍ.

Účelem svobodných odborů je vytvořit organizovanou formu hospodářských, právních a lidských zájmů pracujícího obyvatelstva. Svobodné odbory prohlašují svou vůli pomáhat všem pracujícím a hájit je nezávisle na jejich politických názorech nebo kvalifikaci.

Zakládající výbor bude pracovat otevřeně

prostřednictvím svých zastupitelských orgánů a ponechá svým spolupracovníkům a příznivcům právo na spolurozhodování a vyslovování svých názorů.

Vzhledem k tomu, že se ztotožňujeme s hlavními zásadami /neoficiálního/ časopisu ROBOTNIK /vycházejícího od roku 1977/, budeme vyjadřovat své názory na jeho stránkách nebo ve svých vlastních publikacích.

Vyzýváme všechny pracující lid - dělníky, techniky, vedoucí a administrativní pracovníky - vytvářejte své vlastní nezávislé Výbory zaměstnanců. Alternativně můžete dosáhnout téhož cíle zvolením nezávislé smýšlejících aktivistů do Pracovních rad. Volte lidi, kteří budou skutečně a poctivě reprezentovat zájmy svých voličů. Byli bychom rádi, kdyby naše iniciativa dala podněty pro mnoho individuálních, různých a nezávislých akcí.

Apelujeme na nezávislé sociální instituce, aby nás podpořily a zajistily co nejširší publicitu naší iniciativy.

Vyzýváme všechny k solidaritě v boji za jasnější budoucnost.

V zastoupení Zakládajícího výboru

Andrzej Gwiazda /Gdańsk, ul. Wejhera 3c,
apt. 118/,

Christopher Wyszowski /Gdańsk, ul. Pomor-
ska 14b, apt. 1/,

Antoni Sokolowski /Gdańsk/

29. dubna 1978

/Andrzej Gwiazda se stal v srpnu 1980 jedním
z členů Mezipodnikového stávkového výboru
v Gdańsku, který podepsal dohodu s vládou,
jež legalizuje nezávislé odbory./

V říjnu 1979 se v gdanských loděnicích stávkovalo. Po stávce byl rozšířen leták s následujícím obsahem:

Od 1. listopadu 1979 má v loděnicích vstoupit v platnost nový mzdový systém. V průběhu dalších let ovlivní platy tisíců lidí a finanční postavení jejich rodin. Spěch, se kterým se tyto změny zavádějí, nás vede k podezření, že je to pokus o reformu hospodářského systému, který nebere v úvahu zájmy dělníků. Dokládá to stávka, ke které došlo po výplatě podle nových zásad 11. října v oddělení K2 v gdanských Severních loděnicích. Za této situace se domníváme, že:

1. Mělo by se požadovat, aby všichni obdrželi nezkrácený text dispozic a rozhodnutí, která zavádějí změny v systému odměňování, včetně rozhodnutí č. 161 rady ministrů a všech dispozic prosazovaných vedením.
2. Aby se mohli všichni s těmito rozhodnutími seznámit a zvážit jejich význam, měl by být jejich text předložen kolektivům

nejpozději dva týdny před zahájením diskusí. Mělo by se dbát, aby se schůzí byly pořizeny zápisy a písemně podchyceny všechny návrhy. To je podmínka pro jejich provádění. I nejlepších reorganizací prováděných v období intenzivní pracovní činnosti způsobuje vážné komplikace. Zavádění nového systému na konci roku nutně zvýší desorganizovanost. Je v zájmu lidí i plnění pracovních úkolů, aby tyto změny byly odloženy na začátek příštího roku.

3. Požadujeme, aby bylo objasněno, zdali zavádění nového systému by se nemělo spojit s ukončením starých pracovních smluv a zavedením nových v souhlasu s článkem 42 pracovního řádu. Debatní schůze by měly požadovat, aby:

/I/ časové ztráty nezaviněné pracovníky, ale způsobené nedostatkem materiálu, paliva, plynu, atd. a poruchami strojů a nástrojů byly placeny podle průměrného výdělku v posledních šesti měsících /včetně přesčasů/. Z tohoto důvodu by každý dělník měl mít přesný popis práce s jasně definovanými povinnostmi a vedlejšími činnostmi, místem práce, čerpáním materiálu

/I/ a nových nástrojů.

/II/ časové ztráty nezaviněné pracovníky byly odpočítány od pracovní doby, to je, aby měly za následek posunutí termínů. Proto za a/ do doby, vyměřené pro libovolný jistý úkol se musí zahrnout pesimističtější odhad čekací doby na materiál, nástroje atd., a za b/ v případě čekací doby delší než šest hodin nezaviněné pracovníkem by se termín ukončení měl posunout o celý pracovní den.

/III/ Úředně potvrzená nemoc, svátky a nepřítomnost z jiných právoplatných důvodů členů pracovních kolektivů by měla vést k prodloužení termínů.

/IV/ Termíny by se měly určovat realisticky s ohledem na osmihodinovou pracovní dobu; odměny vyplácené za práci by měly být založeny na stávajících normách produktivity.

/V/ Právo na příplatky vyplácené za práci v prostředí zdraví škodlivém by měly být vypláceny i po změně zaměstnání.

4. Naší snahou je zabránit penalizaci dělní-

ků za náklady organizačních nedostatků, zabránit situacím, ve kterých překročení termínů by vyžadovalo neplacenou práci přesčas. Chceme, aby si vedení podniků uvědomilo skutečnost, že vyhýbání se diskusi a rozšiřování informací pouze o kladných aspektech nového systému bude mít za následek zklamání a napětí. V případě jakýchkoliv represálií podniknutých vůči osobám předkládajících tyto požadavky, uvědomte:

Zakládající výbor nezávislých odborů
gdaňské oblasti,
redakční radu "Dělníka pobřeží" /nezávislé periodikum/

Bogdan Borusewicz, Andrzej Bule, Joana a
Andrzej Gwiazda, Halina Bienkowska, Mary-
la Plonska, Anna Walentynowicz, Lech Wa-
lesa.

25. října 1979

/V originále byly zveřejněny také adresy podepsaných. Bogdan Borusewicz je členem KORu, Andrzej Gwiazda, Anna Walentynowicz a Lech Walesa se v srpnu 1980 stali členy mezipod-

nikového stávkového výboru v Gdańsku, který podepsal dohodu s vládou; Lech Wałęsa byl i členem stávkového výboru v roce 1970./

27. listopadu 1979 vyzval KOR k uctění památky stovek dokařů zmasakrovaných ozbrojenými silami v roce 1970. Pamětní demonstrace se měla konat 17. prosince. Obdobné akce probíhaly od roku 1976 /rok vzniku KORu/ bez vážnějších policejních zásahů; tentokrát však bylo předem uvězněno a zadrženo asi dvě stě aktivistů. Pamětní demonstrace u brány loděnic se přesto zúčastnilo asi 4.000 - 5.000 lidí. Jeden ze čtyř řečníků - Maryla Flonska, členka zakládajícího výboru nezávislých odborů gdaňské oblasti mimo jiné řekla: "Jestliže zapomeneme na 17. prosince 1970, pak by oběť těch, kteří položili své životy, byla marná. Musíme vyvodit důsledky: učit se organizovat, hájit dělnické vůdce, žádat svá práva. Mezi těmito právy je i právo na svobodné odbory, které budeme hájit. Nyní se učíme solidaritě v boji, poučili jsme se z našich chyb... Organizátoři stávky /v roce 1970/ udělali mnoho chyb, ale zákonná moc je vinna zločiny. Není pochyb o tom, že bylo zločinné

střílet na bezbranné lidi, zbavené práva svobodně mluvit a svobodně se organizovat. V prosinci 1970 jsme si uvědomili svou sílu a své životy. Někteří z nás zaplatili za toto poznání cenu nejvyšší - své životy..."

21. ledna 1980 oznámilo vedení Elektromontážní továrny v Gdaňsku propuštění dvaceti dělníků, údajně z ekonomických důvodů. Dělníci továrny však v propuštění viděli pokus postihnout účastníky prosincové pamětní demonstrace. Ustavili pětičlennou komisi /jeden z členů byl Lech Walesa/, která vyzvala k schůzi všech dělníků a vyhlásila čtyři požadavky:

1. propuštění dělníci musí zůstat v práci;
2. jakékoliv návrhy na další propuštění musí být předloženy zvolenému dělnickému výboru;
3. žádné propuštění se nesmí uskutečnit bez přidělení odpovídající práce v jiném závodě;
4. životní úroveň dělníků musí být chráněna před inflací.

Vedení závodu nejprve hrozilo represáliemi

těm, kdo se schůze zúčastní, ale pak se rozhodlo závod v den schůze uzavřít. Další den vedení oznámilo, že všem propuštěným zaručí dobrou práci.

31. ledna 1980 vydalo vedení loděnic příkaz přemístit na práci mimo loděnice jeřábniči Annu Walentynowicz. Anna Walentynowicz byla členkou zakládajícího výboru nezávislých odborů gdanské oblasti. Dělníci v oddělení, ve kterém pracovala, zahájili okamžitě stávku. Následující den vedení loděnic oznámilo, že sice Annu Walentynowicz přemístí, ponechá ji však uvnitř loděnic.

/Volně podle Labour Focus on Eastern Europe
únor - březen 1980/

Prohlášení KORu k 2. červenci 1980

K 1. červenci se podstatně zvýšily ceny určitých druhů masa a uzenin. Vzhledem k tomu, že zdražení nebylo oficiálně oznámeno, není nám znám rozsah ani jeho výše. Je známo pouze to, že řeznictví a podnikové prodejny, ve kterých bylo dosud toto zboží prodáváno za běžné tržní ceny, začaly prodávat za 'komerční ceny', tedy dvakrát dráž.

/Poznámka: Tzv. komerční ceny byly zavedeny v určitém počtu prodejen v roce 1977. Vláda se tak snažila obejít slib nezvyšovat ceny, daný po generální stávce v červnu 1976. Tyto prodejny měly být zásobeny masem a uzeninami prvotřídní jakosti. Ve skutečnosti to byly jediné prodejny, kde bylo vůbec k sehnání maso a masné výrobky, nepočítáme-li výjimky, například Štědrý den apod. Ceny zde byly o 100 - 150 % vyšší než v běžné prodejní síti, která ovšem nebyla zásobena./

Máme informace o tom, že bezprostředně po zvýšení cen zahájili dělníci tří podniků Z.M. Ursus stávku. Až do dnešního dne je ve

stávce čtyřicet procent z celkového počtu 17.000 zaměstnanců závodu Z.M. Ursus. Stávkující požadují zavedení pohyblivé stupnice mezd k vyrovnávání životní úrovně při růstu cen a další mzdové zvýhodnění vztahující se k podmínkám na pracovišti: trojnásobné zvýšení přídaveků za práci ve zdraví škodlivém prostředí, desetiprocentní přírůstek za noční práci atd.

Stávky trvají dvě i více hodin. Jsou přerušeny během jednání s vedením závodu, zavazujícím se přihlídnout k požadavkům pracujících a odpovědět na ně později. Vedení závodu se písemně zavazuje, že nebude postihovat stávkující. Tyto závazky jsou předávány zástupcům stávkujících. V Z.M. Ursus stávka trvá v sektoru montáže a ozubených kol.

2. července začala stávka v závodě na výrobu automobilových součástek POLMO v Tezewu. Celá první směna stávkovala a ve 14 hodin se připojila i druhá směna. V závodě pracuje přibližně 3.500 zaměstnanců. Stávkující požadují vyšší mzdy, vyrovnávající zvýšení cen.

Máme informace o stávkách i v jiných závodech, ale momentálně je nemůžeme ověřit.

Způsob, jakým bylo zvýšení cen provedeno, opět demonstruje opovrhování společností a jejich právy. Ekonomická krize trvá již více let. Státní orgány nepodnikly nic pro zlepšení situace v zemi. Vinu za důsledky své neschopnosti svalují na společnost. Zvýšení cen, bez celkové ekonomické a sociální reformy, nic neřeší.

Výbor společenské sebeobraný KOR vyjadřuje svou plnou solidaritu se stávkujícími a podporuje jejich požadavky. Zdůrazňujeme především naši podporu požadavku pohyblivé stupnice mezd, která by mohla alespoň částečně zastavit zbídačování společnosti, které je stále výraznější.

Požadujeme úplné informace o současném zvýšení cen. Požadujeme publikování potravinové bilance /produkce, spotřeba, zahraniční obchod, jiné výdaje/. Požadujeme úplné informace o rozsahu dělnických protestů. Varujeme orgány PLR před nezodpovědnou provokací společnosti, která by mohla vést k národní katastrofě. Vyzýváme k serióznímu jednání s ne-

závislými, demokraticky volenými zástupci pracujících.

Obracíme se k dělníkům celého Polska. Varujeme před formami protestu, které by mohly být státními orgány zneužity k vyvolání bouří. Nejúčinnější forma dělnického boje za zájmy pracujících i celé společnosti, a především nejméně nebezpečná pro národ, je samospráva uvnitř závodů, volba nezávislých dělnických představitelů, kteří jménem všech pracujících předkládají požadavky, jednají s orgány a řídí dělnické akce zodpovědným, ale rozhodným způsobem. Pracující si musí být vědomi, že pouze nedílná, solidární akce může přinést pozitivní výsledky. Především nelze připustit, aby orgány přistoupily k jakékoliv, ať už skutečné nebo předpokládané persekuci stávkujících a jejich zástupců.

Obracíme se na celou společnost s žádostí, aby solidárně podpořila požadavky dělníků.

Varšava 2. července 1980

Výbor společenské sebeobran, KOR

Prohlášení KORu k 11. červenci 1980

1. července byly podstatně zvýšeny ceny masa a masných výrobků. Oficiální informaci o zdražení podal 2. července v Televizních novinách zástupce ředitele SPOLEMU /družstvo spravující většinu potravinových prodejen v Polsku/. Týkala se už pouze části zboží, zdraženého předešlý den. Dne 4. července v mnohých oblastech země došlo v určitých prodejnách a v síti podnikových prodejen k návratu ke starým cenám a u téměř všech druhů zboží, zdraženého před třemi dny. V jiných oblastech byly naopak nové ceny v obchodech a podnikových prodejnách zachovány. V následujících dnech, a to až do dnešního dne, tanec cen pokračoval. Například v podnikové prodejně hutě Huta Warszawa byly nové ceny zavedeny 1. července; 3. července mezi 7 až 12 hodinou platily staré ceny, mezi 12 až 14 hodinou opět nové, potom od 14 hodin 3. července a během 4. července se vrátily staré ceny a od 5. července do dnešního dne se prodává opět za nové ceny.

Ve Varšavě dne 9. července se konala schůze vedení strany a vedoucích ekonomického sektoru. Bylo rozhodnuto zachovat zvýšení cen, ale pro méně druhů zboží, které bylo oznámeno zástupcem ředitele SPOLEMU /dva druhy masa, sádlo, určité druhy drůbeže a konzerv/.

Pro příští rok bylo přislíbeno zvýšení důchodů, přiznaných podle starého zákona o důchodovém zabezpečení /poznámka: jde o důchody přiznané před zavedením nového zákona o důchodovém zabezpečení, který vstoupil v platnost po stávkách na rozhraní roku 1970 a 1971. Tyto staré důchody jsou až o polovinu nižší, než nynější/, podstatné zvýšení rodinných přídatků a zvýšení zvláště nízkých mezd.

Státní orgány ruší zvýšení cen, znovu ho zavádějí, opět redukuje jeho obsah, slibují zvýšení mezd, to vše pod tlakem dělnických protestů, požadavků podporovaných nebezpečím stávek a stávkami samými.

V současné době /k 11. červenci 1980/ máme ověřené informace o stávkách ve čtrnácti závodech; jedná se o huť Huta Warszawa, automobilové závody FSO ve Varšavě, Z.M. Ursus

u Varšavy, WSK Mielec, WSK Svidnik, POLMO v Tezewu, POLCOLOR v Piaseczném u Varšavy, ZELMOT ve Varšavě, stavební kombinát Rzeszow v Dobrowa Gornicza, jatka v Grudziazu, oddělení K 1 v gdaňských loděnicích, závody Rosy Kuxemburgové ve Varšavě, KAMET v Poznani a Cegielski ve Sremu.

V pěti závodech požadovali pracující odklad zvýšení cen, v osmi zvýšení mezd, v jedné /FSO/ jak zvýšení mezd, tak snížení cen. Všude, kde pracující požadovali zvýšení mezd, vedení závodů se zavázalo jim vyhovět.

Ve třech odděleních závodu Z.M. Ursus byly vytvořeny dělnické komise. Vedení se písemně zavázalo, že nebude postihovat stávkující. Pracující požadují pohyblivou stupnici mezd.

Stávky pokračují v celé zemi. V prohlášení k 2. červenci jsme uvedli: "Výbor společenské sebeobraný KOR vyjadřuje svou plnou solidaritu se stávkujícími a podporuje jejich požadavky. Zdůrazňujeme především naši podporu požadavku pohyblivé stupnice mezd... Nejúčinnější forma dělnického boje za zájmy pracujících i celé společnosti, a především

nejméně nebezpečná pro národ, je samospráva uvnitř závodů, volba nezávislých dělnických představitelů, kteří jménem všech pracujících předkládají požadavky, jednají s orgány a řídí dělnické akce zodpovědným, ale rozhodným způsobem. Pracující si musí být vědomi, že pouze neřílná, solidární akce může přinést pozitivní výsledky. Především nelze připustit, aby orgány přistoupily k jakékoliv, ať už skutečné nebo předpokládané persekuci stávkujících a jejich zástupců."

Nezodpovědná investiční politika sedmdesátých let, zemědělská politika, která vedla ke krizi v nabídce zemědělských výrobků, vytvořily skutečnou ekonomickou katastrofu. Jedním z faktorů této krize je rovněž systém cen, odporující ekonomickým zákonům, udržovaný po desítky let. Tento systém však může být změněn pouze v rámci podstatné změny celé ekonomiky. Aktuální ekonomický systém je iracionální, brzdí pokrok, plýtvá lidskými silami a podřívá pracovní morálku.

Dělníci jsou kritizováni pro špatnou práci, neochotu pracovat a pro špatné využívání pracovní doby. Ve skutečnosti lidé ne-

chtějí pracovat díky špatnému systému podnětů i celému ekonomickému systému. Není vinou dělníků, že chybí základní suroviny, nebo že se celý závod zastaví, protože vypnou proud. Polská sjednocená dělnická strana se pokouší svalit na celou společnost zodpovědnost za své omyly, neschopnost a nepochopení ekonomických zákonitostí.

Změna cenového systému může být přijata jen jako jeden z článků podstatné ekonomické reformy. Skutečnou příčinou krize je dlouholetá politika vlády, která spočívá v rozhodování bez kontaktu s celou společností, a v nahrazování nezbytných ekonomických reforem, opatřeními, která řeší situaci jen ze dne na den. Negativní důsledky této politiky dopadají na celou společnost a především na nejchudší vrstvy.

K záchraně celé země před katastrofou je nezbytně třeba zavést okamžitě některá opatření:

1. Je třeba radikálně změnit ekonomický systém a způsob, kterým jsou přijímána opatření, týkající se celé společnosti. Výbor společenské sebeobraný KOR se nevy-

jadruje k orientaci této reformy. Domníváme se, že ji lze definovat jen na základě celonárodní diskuse. V takové diskusi se samozřejmě uplatní i návrhy reforem, formulované v posledních letech nezávislými sociálními skupinami. Vládní program reforem a jeho přesný časový rozvrh musí být jasně formulován. V opačném případě, jestliže vláda učiní opatření jen ze dne na den, odpoví jí rozličné sociální skupiny obdobnými akcemi.

2. Vzhledem k tomu, že bezprostřední příčinou současného napětí je situace v zásobování potravinami a především masem, je třeba okamžitě zastavit politiku, která způsobuje úpadek soukromých zemědělců, hlavních výrobců potravin. Je třeba chránit soukromé vlastnictví půdy a právo k její koupi či prodeji. Všechny formy zemědělské výroby /soukromá, družstevní i státní/ musí disponovat stejnými právy pokud jde o zásobování, prodej, ceny, půjčky, daně i právní otázky. Je třeba zajistit soukromému zemědělství spravedlivější podíl, než tomu bylo dosud, na krmivech i jiných zemědělských výrobních prostředcích.

3. Dokud změna zemědělské politiky nepovede ke zvýšení nabídky na potravinovém trhu a dokud nebude stát schopen zajistit všem dostatek masa v obchodech s běžnými cenami, je třeba zrušit tzv. 'komerční ceny' a zavést obecný přidělový systém masa a masných výrobků, tzn. potravinové lístky s cenami před 1. červencem 1980.
4. Je nezbytné otevřeně publikovat všechny údaje týkající se ekonomické situace země, především zadlužení v zahraničí a bilanci obchodu s masem /celková produkce, individuální i obecná spotřeba, zahraniční obchod/.
5. Je neobyčejně důležité, aby se následující diskuse a jednání odehrávaly v klidu a aby jejich výsledky přihlížely ke skutečným stanoviskům všech sociálních skupin obyvatelstva. Zodpovědní činitelé musí pochopit, že se nemohou vyhnout jednání s celou společností. Ale záleží pouze na nich, v jaké atmosféře se budou tato jednání odehrávat: v klidu nebo v podmínkách stále odhodlanějšího boje.

Výbor společenské sebeobraný KOR ve shodě se svými cíli, zdůrazňuje nutnost zlepšení

situace v dodržování občanských práv.

Jsou zaručena 'Chartou lidských práv', ratifikovanou i PLR. Respektování těchto práv státními orgány vytvoří nutné podmínky k dohodě pokud jde o nejnnutnější ekonomické, politické a sociální reformy.

- Je třeba umožnit všem pracujícím vytvoření dělnických a zaměstnaneckých výborů, nezávislých odborů a jiných forem reprezentace, schopných hájit zájmy pracujících.
- Je třeba umožnit organizování občanů, boj za jejich práva, návrhy a realizaci iniciativ, prospěšných celé společnosti.
- Aby to bylo možné, je třeba změnit zákon o shromažďování a spolčování.
- Je třeba změnit zákoník práce a především zrušit paragraf 52/1, který dovoluje propuštění z práce odůvodněné stávkou. Právo na stávku musí být zaručeno zákonem.

Je třeba vytvořit podmínky pro celonárodní diskusi o současné situaci, vedle čistě ekonomických faktorů existuje i umlčování společnosti cenzurou a monopol sdělovacích

prostředků /tisk, rozhlas, televize/, který dovoluje potlačovat nejen skutečný názor společnosti, ale i postoje odborníků, jestliže jsou považovány za nevhodné. Díky tomu jsou společnost i státní orgány zbaveny kontroly nad situací v zemi a lidé znalí ekonomických a sociálních problémů nemohou seznámit se svými návrhy ani orgány, ani - což je neméně důležité - své spoluobčany. Taková situace nedovoluje nalézt řešení a zvyšuje nebezpečí katastrofy.

- Je tedy třeba zpřístupnit sdělovací prostředky i nezávislým odborníkům, publikovat postoje pracujících, jejich shromáždění, nezávislých organizací, zastavit persekuci nezávislého tisku a edicí.
- Je třeba zrušit cenzuru a zavést takový tiskový zákon, který by jasně definoval sankce nutné k ochraně vojenských tajemství a soukromých osob.
- Zastavit persekuci osob, vyvíjejících nezávislou sociální a politickou aktivitu.
- Musí být zmenšena pravomoc bezpečnostních složek.

- Je třeba obnovit nezávislost justičních orgánů.
- Všichni političtí vězni musí být ihned propuštěni.

Při uskutečnění těchto minimálních podmínek lze zahájit celonárodní diskusi o současné situaci a dojít ke shodě mezi společnostmi a státními orgány. Výbor společenské sebeobrany KOR se obrací na celou společnost a v první řadě na dělnická shromáždění, aby podpořila tyto požadavky a prosazovala je v budoucích jednáních s orgány. Nelze se spokojit s částečným odvoláním zvýšení cen nebo s částečným vyrovnáním, dosaženým jen v nejdůležitějších závodech. Tyto ústupky moci nezlepšují životní podmínky, zvláště ne pro nejchudší vrstvy. Nejde pouze o životní úroveň, neméně důležitá je otázka zastavení rozkladu státu a společnosti. Nezodpovědnost moci nás nezabavuje odpovědnosti vůči naší zemi.

Výbor společenské sebeobrany, KOR

Poznámka:

Výbor společenské sebeobrany, KOR, ve shodě

se svými cíl*ŕ*i, bude pomáhat všem, kteří budou postiženi za účast na stávce.

Adresy členů KSS KOR:

1. Jerzy Andrzejewski, Varšava, Swierczewskiego 53, M 4, tel. 198261
2. Stanisław Paranszak, Poznaň, Newtona 6a, m. 10
3. Konrad Bielinski, W. Jotsyki 22, m 2 tel. 221245
4. Sewerin Blumensztejn, Varšava, Broniewskiego, 54 m. 137
5. Bogdan Borusewicz, Sopot, 23. marca 98, m. 24
6. Andrzej Celinski, Varšava, Burgaska 3, tel. 427174
7. Mirosław Chojecki, Varšava, Sarbiewskiego 2 m. 47, tel. 332507
8. Ludwig Cohn, Varšava, Koszykowa 14 m 6. tel. 285150
9. Jerzy Focowski, Varšava, J.S. Bacha 26 M. 20, tel. 433771
10. Zbysław Kamiński, Milenówek, Kosciuszki 41, tel. 583542
11. Wiesław Piotr Kecik, Varšava, Gimnastyczna 18, tel. 446348
12. Jan Kielanowski, Varšava, Opoczinska 4b m. 12, tel. 490894
13. Leszek Kolakowski, t.č. za hranicemi
14. Anka Kowalska, Varšava, Estonska 3, tel. 175307

15. Jacek Kuroń, W., Mickiewicz 27 m, 64
tel. 393964
16. Edward Lipiński, W., Rakowiecka 22 c,
m 26 tel. 495017
17. Jan Josef Lipski, W., Konopczynskiego 4 m,
8 tel. 273471
18. Jan Litynski, W., Al. Wyżwolenia 9 m 125
tel. 287104
19. Antonin Macierewicz, W., Klaudyny 34 m. 126
20. Adam Michnik, W., Al. Przyjaciół 9 m 13
tel. 284355
21. Halina Mikołajska, W., Marszałkowska 10/16
tel. 215437
22. Ewa Milewicz, W., Stoleczna 14 m 190
tel. 332381
23. Piotr Naimski, W., Puławska 10 m 35
tel. 497591
24. Jerzy Nowacki, Poznań, Pradzińskiego 12 m
5 tel. 333178
25. Wojciech Onyszkiewicz, W., Anielewicza 15
tel. 317178
26. Antonin Pajdak, W., Śliska 10 m. 76
27. Zbigniew Romaszewski, W., Kopinska 36a,
m. 57 tel. 222925
28. Aniela Steinsbergowa, W., Boys Zeńskiego
4a, m 26, tel. 253294
29. Zbigniew Rybicki, W., Etiudy Rewolucyj-
nej 44 tel. 435056
30. Adam Szcipierski /zemřel/

31. Jozef Sreniowski, Łódź Laurowa 2, tel.
73470
32. Maria Wosiek, W., Miedzinarodowa 33 m. 57
33. Henryk Wujec, W., Neseberska 3 m. 38
tel. 426338
34. Wacław Zawadzki /zemřel/
35. Jan Zieja, W., Dobra 59 m. 13

Jacek K u r o ŋ :

Ostrá zatáčka

Jaké jsou základní rysy současné situace? Již po čtvrté v nejnovějších dějinách Polska vystoupili dělníci jako síla schopná zlomit stranicko státní monopol rozhodování. Ale poprvé nejde o uliční demonstrace, o střety s policií a s vojsky, o vypalování stranických sekretariátů. Dělníci stávkují, předkládají požadavky, volí si stávkové nebo dělnické výbory. Moc ustupuje, jedna stávka končí a druhá začíná. Je to forma protestu shodná s heslem často opakovaným KSS KOR: zakládat výbory místo zapalování budov. Požadavky dělníků byly nejprve čistě místní, podnikové. Přitom tam, kde dělníci byli silnější a kde více vydělávali, dosahovali více ústupků /například dělníci metalurgických závodů, jejichž mzda činila v průměru 6 - 7 tisíc zlotých, dosáhli zvýšení o tisíc zlotých, dělnice v tkalcovnách s průměrnou mzdou tři tisíce zlotých, dosáhly zvýšení jen 120 zlotých. To vše není dobré, tím spíše,

že tyto zvýšené mzdy stejně nejsou pokryty zbožím, to je jen další zdroj inflace, která má nejhorší důsledky pro nejchudší vrstvy obyvatelstva.

Hospodářství země je ve stavu rozkladu. Východiskem může být jen všeobecná zásadní hospodářská reforma. Nelze se obejít bez dočasného snížení životní úrovně určitých skupin pracujících. Ale zvýšení cen masa a zvýšení mezd bylo jen začátkem hnutí. Základní příčinou současného stávkového hnutí je celkový úpadek ekonomiky a všeobecná ztráta důvěry v mocenské orgány a v možnosti systému. Mocenské orgány se neodvážily na základě dřívějších zkušeností zlomit vlnu stávek násilím. Společnost získává zkušenost, že stávku je možno organizovat bez rizika. Vládnoucí orgány jsou bezmocné, proto zvýšení cen a mezd není východiskem ze situace. Za takové situace existuje nebezpečí, že některá z obou stran ztratí trpělivost. Neznamená to, že jsem proti stávkám. Jsou nutné především proto, že díky jim se dělníci stávají aktivní společenskou silou. Je to první krok k organizování odborů, nezávislých na státu.

Vytvářejí se stávkové dělnické výbory a komise. I když na začátku byly požadavky stávkujících pouze dílčí a ekonomické, brzo se začaly objevovat obecné celospolečenské politické požadavky. V mnoha podnicích se ozývaly myšlenky o tom, že celé Polsko hladoví, že je nutno zlikvidovat preference určitých vrstev /především policie, milice, vojáci/, dělníci požadují informace o celkovém stavu národního hospodářství v zemi a celospolečenskou diskusi o těchto problémech. Dělníci začali požadovat nové volby do odborů, uzákonění práva na stávku.

Příliš dlouho trvalo období, kdy vládnoucí kruhy si nechtěly uvědomit skutečný stav, do jakého uvedly svou politikou národní hospodářství, ačkoliv nezávislých, objektivních informací, které měly k dispozici, bylo dostatek. Nezávislí odborníci, ale i jednotlivci uvnitř vládnoucího aparátu již několik roků bili na poplach. Mocenské orgány vyhlásily celkový program úspor, jehož důsledky měla nést celá společnost, tak, aby bylo možno splácet zahraniční dluhy a získat další půjčky. Šlo především o drastické omezení

dovozu, které by ovšem mělo za následek omezení výroby, omezení počtu zaměstnaných a zastavení růstu mezd. Druhá část tohoto programu se ukázala jako nereálná dva dny poté, co jej přijal parlament. Nyní mocenské orgány couvají, což však bude znamenat prohloubení nerovnováhy, inflace a povede k dalším projevům nespokojenosti. Stranické a státní orgány ztratily v současné době jakoukoliv iniciativu. Dovedly společnost do tak hluboké krize, kde nejsou možné dílčí úpravy, kdy nutně bude docházet ke zhoršování životních podmínek lidí; mocenské orgány navíc nemají ve společnosti žádnou autoritu. Nemají ani tu morální autoritu, kterou měl Gomulka v roce 1956-7 a kterou po něm již žádná mocenská garnitura nezískala. Současné mocenské orgány se kompromitovaly natolik, že nikdo již nevěří, že jsou schopny plnit své funkce. Zdá se, že samy mocenské orgány jsou si tohoto faktu vědomy a proto se pokoušejí odvolávat se na nebezpečí hrozby sovětské intervence proti stávkujícím dělníkům, jak to vyplývalo z prohlášení politbyra ÚV KSSS o tom, že stávky mohou znepokojit přátele Polska. Nižší a střední stranický aparát a státní

aparát je puzen proti svým nadřazeným za to, že nedovolí přijmout rozhodná opatření, která by zajistila pořádek; aparát vychovaný na základě metody silné ruky žádá zásadní vypořádání se se společnostmi.

Může se stát, že vedoucí orgány nebo určitá jejich část ztratí za této situace hlavu a že půjdou za hlasem svého aparátu. To by mohlo vést k celonárodní tragédii.

Ekonomové, sociologové a technici, spojení s establišmentem poukazují řadu let na to, že je nezbytná hluboká ekonomická reforma, která by znamenala decentralizaci řízení a posílení funkce a mechanizace trhu. Taková reforma by musela v současné době počítat se snížením životní úrovně určité vrstvy obyvatelstva a proto musí být přijata celou společností. Proto musí takové reformě předcházet celonárodní demokratická diskuse, která ovšem předpokládá celkovou demokratizaci, svobodu slova a projevu v masových sdělovacích prostředcích. Pro vládu PLR je to jediná možná cesta. Polská společnost nejednou prokázala, že je schopna hledat východiska i za cenu určitých omezení jestliže uvěří, že je to nutné pro rozvoj celé společnosti.

Ale vládnoucí orgány až příliš často zneužívaly důvěry společnosti, neplnily sliby. Bylo by to pro ně jejich poslední opatření. A jestliže tento krok k demokratizaci neudělají, bude výsledek z jejich hlediska stejný. Současná ekonomická hnutí se nespokojí s papírovými ústupky, dojde k větším nepokojům. Obávám se, že vládní orgány nepřistoupí na riziko demokratizace. V posledních letech byla v PLR z hlediska vládnoucí hierarchie vždy dáвана přednost opatrnosti. Prohrál to vždy každý, kdo riskoval, kdo přijal jakékoliv samostatné bytí i dílčí rozhodnutí, kdo nesl zodpovědnost za jakýkoliv program změn nebo vstoupil do frakčních bojů. Ze scény na vedlejší kolej odešli "revizionisti" i "dogmatici", i zastánci tvrdého kursu, kosmopoliti i "nacionalisté". Přetrvali a na nejvyšších státních a stranických funkcích zůstali lidé, kteří byli schopni nezaújmát stanoviska a nepřijímat rozhodnutí, neprotivit se vyšším orgánům. Je možno očekávat, že nyní budou jednat v rozporu se svou přirozeností a svou zkušeností z celého života? To už nejsou lidé z období illegality a boje o moc, to jsou

již úředníci, a to nejopatrnější z opatrných. Nevěřím, že by vláda PLR vystoupila s uspokojivým programem reforem, jsem ale přesvědčen, že polská společnost může vstoupit na cestu demokratizace a překonání krize. Iniciátorem tohoto hnutí má být opozice. Má vliv v podnicích, mezi dělníky, je schopna jim poskytovat informace, expertizy, pomoci návrhy programů. Je nutné, aby dělníci se organizovali v nezávislé na moci organizace a instituce, dělnické rady, nezávislé odbory a nebo aby sami ovládli existující odborové svazy na základě voleb. Současně s tím je nutné vést celonárodní diskusi o situaci v zemi a domáhat se uskutečnění ekonomické reformy a všeobecné demokratizace v zemi, kde by své místo měly i nezávislé rolnické hnutí, nezávislé dělnické hnutí, skupiny expertů, vědecké instituce a další nezávislé instituce. Základním úkolem demokratické opozice je přeměna ekonomických požadavků v politické.

SSSR a jeho armáda jsou reálným faktem, s nímž je nutno počítat, ale domnívám se, že vláda SSSR se neodváží vojenské intervence do Polska do té doby, dokud Poláci nebudou

bojovat proti vládě vnucené jim "přáteli". Program demokratické společnosti na základě organizování nezávislých institucí dělníků, spotřebitelů, umělců, místních orgánů, družstev atd. si možná časem vyžádá změny v totalitním aparátu státním i stranickém. Tento aparát bude usilovat o zničení demokratických institucí, bude ztěžovat jejich činnost, sabotovat rozhodnutí, kompromitovat a korumpovat činitele, zastrašovat je i veřejnost. Budeme se muset bránit a krok za krokem omezovat vliv a zásahy stranického a státního aparátu do denního života. Stále více rozhodnutí musejí přijímat samosprávy. Je toho možno dosáhnout za silné aktivní podpory celé společnosti.

Jde tedy i o naši ostrou zatačku. Může se ukázat jako příliš ostrá. Máme málo času, Jestliže se polská společnost nezorganizuje a omezí se jen na ekonomické požadavky, neunikne katastrofě.

Červenec 1980

Požadavky stávkujících dělníků, reprezentovaných mezipodnikovým stávkovým výborem se sídlem v loděnicích v Gdansk

Mezipodnikový stávkový výbor reprezentuje zároveň zaměstnance podniků a institucí, jejichž činnost je společensky nezbytná. Cílem Výboru je dosáhnout jednání, která splní očekávání dělníků.

Jednou z prvních podmínek zahájení rozhovorů je odblokování všech telefonů.

Požadavky stávkujících reprezentovaných mezipodnikovým stávkovým výborem jsou následující:

1. Akceptování odborových organizací nezávislých na straně a zaměstnavatelích, jak to vyplývá z Konvence číslo 87 MOP, kterou PLR ratifikovala.
2. Zajištění práva na stávku a zajištění bezpečnosti stávkujících, jakož i osob, které jim pomáhají.
3. Zajištění svobody slova, tisku a veřejného projevu, jak zaručuje ústava PLR. V souvislosti s tím zrušit represe proti nezávislým vydavatelstvím a poskytovat masové

sdělovací prostředky představitelům všech vyznání.

4. a/ Obnovit předchozí práva: - lidí propuštěných z práce za obranu dělnických práv, zvláště účastníků stávek v letech 1970 a 1976; - studentů, vyloučených za své přesvědčení ze škol.
- b/ Propustit všechny politické vězně /mezi nimi: Edmunda Zadrozynského, Jana Kozłowského, Marka Kozłowského/.
- c/ Zrušit represi za přesvědčení.
5. V masových sdělovacích prostředcích informovat o utvoření mezipodnikového stávkového výboru a publikovat jeho požadavky.
6. Zahájit účinné akce s cílem vyvést zemi z krizové situace:
 - a/ Zveřejněním veškerých informací o společensko-hospodářské situaci;
 - b/ účastí na diskusi o reformách všech společenských vrstev a okruhů.
7. Vyplatit všem účastníkům stávky náhradu za období stávky jako mzdu za dovolenou z fondu Ústřední rady odborů.
8. Zvýšit základní plat všech zaměstnanců o 2.000 zlotých měsíčně jako kompenzaci do-
savadního růstu cen.

9. Zaručit skutečný růst mezd, odpovídající růstu cen a snížení hodnoty peněz.
10. Zajistit úplné zásobování vnitřního trhu potravinářskými výrobky a vyvážet pouze přebytky.
11. Zavést potravinové lístky na maso a masné výrobky /až do zvládnutí situace na trhu/.
12. Zrušit komerční ceny a prodej za devizy v takzvaném vnitřním exportu.
13. Zavést zásady výběru řídicích kádrů na základě kvalifikace a nikoliv podle stranické příslušnosti; zároveň zrušit privilegia bezpečnosti, státní bezpečnosti a stranického aparátu tak, že budou
 - a/ vyrovnány rodinné přídatky,
 - b/ zlikvidovány speciální obchody.
14. Stanovit věkovou hranici pro odchod do důchodu u žen na 50 let, u mužů na 55 let, nebo na základě v Polsku odpracovaných 30 let u žen a 35 let u mužů bez ohledu na věk.
15. Vyrovnat penze starého typu na úroveň důchodů vyplácených dnes.
16. Zlepšit podmínky práce zdravotnictví tak, aby byla zajištěna úplná léčebná péče pro pracující.

17. Zajistit odpovídající počet míst v jeslích a ve školkách pro děti zaměstnaných žen.
18. Zavést mateřskou dovolenou na vychování dětí v délce tří let.
19. Zvýšit diety ze 40 zlotých na 100 zlotých, jakož i drahotní přídavek.
20. Zkrátit dobu čekání na byt.
21. Zavést všechny volné soboty, v nepřetržitém a čtyřsměnném provozu kompenzovat volné soboty prodloužením dovolené nebo jinými volnými placenými pracovními dny.

Gdaňsk, 16. srpna 1980

Mezipodnikový stávkový výbor
se sídlem v loděnicích v Gdaňsku

Polské léto 1980

Ve chvíli, kdy píšeme tento informační bulletin 29. srpna, vstoupila stávka^v polských pobaltských přístavech do šestnáctého a kritického dne svého trvání. Přes tři sta tisíc dělníků je ve stávce. Tisíce jich obsadily svá pracoviště a vytvořily stávkové výbory, které za sebe zase zvolily delegáty do mezi-
podnikového stávkového předsednictva. Několik dnů odmítala vláda s údajně ilegálním mezi-
podnikovým stávkovým výborem jednat. Jedenáctý den jednat šla a z rozhodnutí stávkujících právě do této bašty polského stávkového hnutí, Jednání mezi vládní delegací vedenou náměstkem předsedy vlády W. Jagielskim a zástupci dělníků je přenášeno tlampači závodního rozhlasu. Myslíme, že vás bude zajímat nejvíce autentický zápis z prvního dne jednání v sobotu večer 23. srpna, jak ho na místě pořídil dopisovatel pařížského deníku Le Monde. Neboť západní novináři, televizní a rozhlasoví reportéři jsou na místě, další to pozoruhodný ústupek vlády. V sobotu to tedy

v Leninových loděnicích vypadalo takto:

V osm hodin večer dělníci otevřeli hlavní bránu loděnic a do nádvoří vjel malý autobus s vládní delegací. První vystoupil Jagielski a stiskl ruku Walesovi, bývalému politickému vězni, dnes hlavnímu a fantasticky populárnímu mluvčímu mezipodnikového stávkového výboru. Pobludlí a nejistí členové vládní delegace procházejí špalírem dělníků, kteří provolávají slávu Lechu Walesovi. V kantýně závodu se okamžitě začíná jednat, slovo má vládní pověřenec. Je klidný, přátelský, a oslovuje Lecha Walesa uctivým "pane předsedo". Říká: "Pane předsedo, už od počátku července, kdy se projevil neklid v některých polských závodech, se setkávám s lidmi nesporně talentovanými, s opravdovými aktivisty, kteří napříště budou mít místo v odborech, jejichž stanovy budou změněny a práva a povinnosti odborů budou rozšířeny." Walesa nejdříve nechal zástupce předsedy vlády vymluvit a kladě pak první konkrétní otázku: "A právo na stávku?" Jagielski: "Prožíváme vzrušené chvíle, je nesnadné rozhodovat o takových složitých otázkách hned tady a tak rychle. Snad bude lépe i ten-

to problém řešit v rámci úvah o roli odborů vůbec." Walesa: "A nedotknutelnost stávkujících?" Jagielski: "Bude respektována." Walesa: "Jenže mnoho stávkujících už bylo policejně vyslýcháno a řada jich je ve vězení právě pro účast na stávce!" Jagielski projevuje překvapení a poněkud rozpačitě předstírá, že o ničem takovém neví. Dělníci citují příklady, jména postižených i s podrobnostmi o jejich zatčení. Napětí stoupá a je to trapné. Mezi-podnikový výbor sestaví listinu k rukám pana náměstka. Hlas z pléna: "Pokud jde o právo na stávku, věc musí být rozhodnuta teď a tady." Jagielski: "Přece nechcete, abych tu na místě změnil pracovní zákoník. To přísluší parlamentu." /Dodejme tu, že už v úterý v poledne bylo úředně oznámeno, že princip práva na stávku bude zakotven v revidovaném statutu polských odborů. Podobně to bylo i s ultimativním požadavkem pracujících Leninových loděnic, že jednání nemohou pokračovat, pokud nebude obnoveno telefonní spojení Gdaňska s ostatními městy v zemi. Stalo se, a tak byla umožněna koordinace s výbory stávkujících v celé zemi./

Walesa: "A náš další požadavek? Zrušení cenzury!" Jagielski: "Nemá smyslu zakrývat, že kontrola tisku, publikací a prostředků masové informace zaujímá klíčové místo v našem společenském zřízení a systému jeho institucí. Samozřejmě, cenzura nesmí být na překážku pravdě, ale je jí třeba k ochraně státního tajemství, důstojnosti země v zahraničí a v boji proti pornografii. Celá otázka může být zpracována ve zvláštní zprávě. Rozhodně ji nelze diskutovat tady a v daných souvislostech. Pokud jde o tak zvané nezávislé publikace, existují takové, které jsou kritické, ale jsou i takové, které napadají samotné základy našeho socialistického zřízení. Problém není tedy jednoduchý. A poněvadž tu byla položena otázka, proč církev nemá přístup k prostředkům masové informace, chci připomenout, že vztahy mezi státem a církví se zlepšily a tento příznivý vývoj zaručuje, že všechno lze řešit." /Smích v sále./ Walesa: "Přejdeme k otázkám politických vězňů." Jagielski: "Tři osoby, které jsou uvedeny jmenovitě ve vaší listině požadavků, byly odsouzeny pro trestné činy, které spáchaly,

a to nezávislými soudci a v řádně vedeném soudním přeličení. V naší zemi nejsou političtí vězni." Walesa: "Jenže my, pane ministře, víme, jak to chodí v téhle zemi. Já taky jsem byl odsouzen a vězněn a nejen jednou." /Hromový potlesk./ Jagielski: "Ať je tomu jakkoliv, je na Nejvyšším soudu, aby případně znovu prostudoval případy těchto tří." Walesa: "Oficiální tisk, rozhlas, televize zatajují nebo překrucují základní informace o našem stávkovém hnutí a dokonce i o zahájení tohoto jednání. To je třeba změnit!" Jagielski: "Kdekdo ví, že tu jednáme." Walesa: "Naše požadavky nebyly nikde zveřejněny." Jagielski: "Jde o to publikovat závěry našich rozhovorů, nikoliv požadavky." Člen výboru: "Čtu a poslouchám v televizi a rozhlasu všechno; z těchto zdrojů se nikdo nedozvěděl, že náš mezipodnikový stávkový výbor vůbec existuje." Jagielski: "Něco vysílal rozhlas." Hlas ze sálu: "Který, místní, varšavský, upřesněte!" Zmatek v sále, nikdo z vládní delegace neví nic přesně. Walesa: "Takhle už to jde deset let! A kdo ví, za deset let budeme zase tam, kde jsme dnes! Jaké nám

dáte záruky? Kromě sociálních požadavků máme požadavek naprosto základní: svobodné odbory - to jest: mocnou nezávislou organizaci dělníků, která nám umožní vyjednávat, aniž bychom museli stávkovat a aniž bychom se museli obávat represálií." A tak to pokračovalo dlouho do noci, sliby a nepřesvědčivá vysvětlení z vládní strany, nedůvěra, naprostá nedůvěra dělníků. Vládní delegace nastupuje do autobusu a odjíždí. Dělníci, přilby či barety v rukou, zpívají polskou národní hymnu.

/Z bulletinu Informace o Chartě/

Klíčový bod

První den jednání skončil dohodou, aby se pokračovalo v pondělí 25. srpna. Předsednictvo mezipodnikového stávkového výboru návrh přijalo s dvěma podmínkami: v jednání se může pokračovat jen tehdy, bude-li obnoven telefonní styk města s ostatním světem. A za druhé: přímý přenos jednání rozhlasem. O dalším vývoji zaznamenáváme informace z časopisu čs. emigrace Svědectví č. 62.

25. srpna 18,00 hodin.

Vzkaz z vojvodství, jestliže okamžitě a bez jakýchkoli předchozích podmínek neobnovíte rozhovory, pak oznámíme lidu, že odmítáte jednání, které vám nabízíme. – Walesa svolává valné shromáždění delegátů a oznamuje, co se stalo.

Walesa: "Ustoupíme, nebo ne?"

Delegáti /jednohlasně/: "Nikdy!" /Bouřlivý potlesk. Hymny./

18 hodin 30 minut:

Jerzy Kolodziejski z vojvodského úřadu oznamuje, že telefonní spojení se Štětínem je v pořádku, ale "s Varšavou jsou potíže". Stávkový výbor dává hlasovat a rozhoduje, že jed-

nání obnovena nebudou, pokud nebude obnoveno spojení s celou zemí.

21 hodin 30 minut. Kolodziejski hlásí mezipodnikovému stávkovému výboru, že automatické telefonní spojení s Varšavou funguje. V otázce rozhlasového přenosu přijala vládní komise kompromisní návrh mezipodnikového stávkového výboru: prvních dvacet minut porad bude přenášeno přímo z jednací síně, společně pak se připraví a nahrají na pás výňatky, celkem jedna hodina, a ty budou vysílány později. Nic teedy už nestojí v cestě dalšímu setkání vládní delegace se stávkujícími. Jejich jménem prohlašuje člen předsednictva mezipodnikového stávkového výboru Florian Wisniewski: "Jsme připraveni k ústupkům. Jsme ochotni se vzdát zvýšení mezd o 2.000 zlotých. Ale v čem neustoupíme, co je náš hlavní požadavek, to jsou svobodné odbory."

26. srpna 11 hodin dopoledne.

Jagielski a členové vládní komise přijíždějí do loděnic, tentokrát nikoli hlavní branou č. 2, kde se tísní tisíce dělníků, ale postranním vchodem. Přesto se polské televizi, přes výslovný zákaz, podařilo proniknout do jednací síně a příchod natočit ještě dřív, než celou ekipu Jagielski z místnosti vykáže.

Walesa: "Hospodářské nesnáze země jsou z velké části důsledkem toho, že zájmy společnosti jsou zanedbávány. /.../ Naše stávka není namířena proti stávajícímu společenskému zřízení, chceme jí dosáhnout vytvoření nezávislých odborů, a to je naše právo. /.../"

Jagielski: "Dříve než přistoupíme k otázce nezávislých odborů, chtěl bych si s vámi ujasnit, kam jsme až dosud dospěli. Většina vašich požadavků, které se dotýkají bezprostředních zájmů pracujících, jsou požadavky pozitivní. Co je oprávněné a realistické třeba řešit."

/Vládní pověřenec pak probírá požadavky, které se mu jeví jako 'realistické', tedy z jedenačtyř bodů bod šestý až jedenáctý. Pokud jde o bod 12, 13 a 14, je třeba více času, ale je možné určit datum, například 1. listopad, kdy by konkrétní reformy mohly být uvedeny v život. Pokud jde o zbývající body 15-21, dohoda je možná./

Walesa: "Pane předsedo vlády, my všichni tady, na rozdíl od vás, pokládáme ty body, které jste vyjmenoval, za podřadné. /Dlouhý potleřsk/ Jakmile se dohodneme v otázce svobodných odborů, všechno ostatní se vyřeší. Nechceme být každých deset let ve stejné situaci, zase být

nucení vyhlásit stávkou, poněvadž jinak nás vláda vůbec ani nevyslechne. /Potlesk./ Nezávislé odbory jsou pro nás nejdůležitější požadavek."

Jagielski: "Je třeba jednat o všem, co je k vyjednávání. Pro dělníky jsou otázky pracovního a životního prostředí, mzdy, fungování nemocnic, velmi důležité a proto taky se objevují ve vašich požadavcích. Kdybych je opomenul, vyčítali byste mi to. /.../ Pokud jde o odbory... touto otázkou se zabývalo nedělní plenární zasedání ústředního výboru strany a dospělo k názoru, že obroda odborů je úkol důležitý a okamžitý. Dnes se schází předsednictvo odborů. Je třeba radikálně zlepšit jejich práci tak, aby znovu našly svůj třídní základ. Tam, kde si to dělníci budou přát, budou se okamžitě konat nové volby. Navrhuji, aby takovéto volby se konaly zde v Gdaňsku, demokratické a tajné. /.../ Zdůraznil jsem na plenárním zasedání UV, že je nezbytné, aby byly vypracovány nové odborové stanovy a bylo určeno, za jakých okolností lze uplatnit právo na stávkou jako způsob obrany zájmů pracujících, když všechny ostatní prostředky byly vyčerpány. /.../ "

Andrzej Gwiazda: "Toto všechno nás neuspokoju-

je. /.../ Stávající odbory nehájí zájmy pracujících, právě naopak. Je snad nutno v této souvislosti připomenout marxistickou tezi o vlastních výrobních prostředcích, kteří shrabují zisky na úkor společnosti? /.../ Krize se u nás opakuje - 1956, 1970, 1976, 1980 - a jejich periodicita se zkracuje. Nejedná se ostatně jen o krizi hospodářství, ale o skutečnost, že svět pracujících nemá žádný vliv na přijatá rozhodnutí, přes všechnu propagandu o demokracii. Vlastní příčina naší stávky je jednoduchá: nechceme už žít v této situaci. Kdyby zůstalo jen u zvýšení mezd, jediným následkem by byla zvýšená inflace. Dnešní odbory nemohou dělníkům zaručit vůbec nic. Ztratily jakoukoli vážnost, nelze to změnit žádným zákonem, a my ostatně nemáme důvěru k zákonu. Co chceme, co žádáme, jsou skuteční zástupci dělníků. /.../ Jak vytvořit nové odbory? Především změnit zákon z roku 1949, zrušit mnoho článků v zákoníku práce a v ostatních výnosech. /.../ Nové dobo-ry musí mít právo volně komunikovat se svými členy, vydávat vlastní publikace. Musí mít vlastní tisk a v něm psát o všem, i o tom, co se zaměstnavatelům nelíbí. Polsko má už dost všelijakého, stále se opakujícího vysvětlování,

doznání chyb, jehož se vedení dopustilo /hromový potlesk/, krátce, Polsko chce napravovat chyby dřív, než se jich nahromadí příliš mnoho. Ale aby toto Polsko bylo vyslyšeno, k tomu je potřeba nezávislých odborů. /.../ Očekáváme od vás závazný příslib, že úřady nebudou stát v cestě legalizaci a registraci těchto nových odborů. /.../ Chcete nyní odpovědět, nebo si přejete slyšet další vysvětlení?"

Jagielski: "Jen ať se každý vynulví. Bude výhodnější, když nám všechno upřesníte."

Bogdan Lis, člen předsednictva mezipodnikového stávkového výboru: "Nechápeme dost dobře, proč se vláda chce pokusit o reorganizaci odborů a zároveň nám zabránit ustavit nové. Existující odbory jsou natolik zkompromitované, že ani naše členství v nich by na věci nic nezměnilo. /.../ Jsme připraveni přeměnit mezipodnikový stávkový výbor v přípravný výbor pro ustavení nových odborů. Konvence Mezinárodní organizace práce nás k tomu opravňuje. /.../ Mějte vy trochu důvěry k nám! /.../ Požadujeme nezávislé odbory, abychom zachránili vlast. Chceme si vyřešit domácí hospodářské problémy mezi sebou: jsme přece všichni Poláci."

Jagielski /po přerušení jednání, které mu umožnilo spojit se telefonicky s Varšavou/: "Rozumím všem vám, kteří jste provedli hlubokou kritiku práce odborů. /.../ Vyslechli jsme vaše stanoviska. Sami jste řekli, že se jedná o složitý problém. Navrhují proto, abychom určili své zástupce - tři za každou z obou stran - kteří tuto otázku zpracují."

Walesa: "My nechceme vylepšit práci stávajících odborů. /Potlesk/ Nerozumíme si."

Jagielski: "Předložili jste své body a my jsme ozřejmili vlastní stanoviska. Teď je třeba vyjednávat."

Walesa: "Žádám jasnou odpověď. Jde o vylepšení práce odborů anebo o vytvoření nových? V této věci musíme vědět přesně, na čem jsme."

Jagielski: "Chtěl bych, aby se jednání prohloubila, abychom diskutovali, vzájemně se vyslechli - tomu se říká vyjednávání."

Rozprava pokračuje, vládní komise pod deštěm konkrétních připomínek přijímá nakonec jako základ dalšího jednání mezinárodní konvence o právu na práci. Ustavuje se třináctičlenná pracovní komise. /Podobná dohoda je později hlášena ze Štětína./

Wojciech Gielzyński - Lech Stefański

Stávka je ukončena

/Gdaňsk 31. srpna/

Neděle 31. srpna 9 hodin 20 minut před bránou Leninových loděnic v Gdaňsku. Úzká ulička vedoucí do loděnic svírala nepřetržitě víc než dva týdny davy obyvatel gdaňských i těch, kteří přijížděli z celé země, ale dnes ráno je v ní nával tak velký, že skutečně není možné proniknout k bráně střežené hlídkou stávkujícího osazenstva závodu.

Všichni cítí, že dnes dojde k řešení konfliktu, ale ještě nemají úplnou jistotu. Sdělení PAP, které bylo vysíláno rozhlasem v 8 hodin, bylo velmi lakonické a jen dotvrdilo, že V. plénium ústředního výboru Polské sjednocené dělnické strany přijalo "se souhlasem na vědomí" text včerejší dohody ze Štětína a schválení dvou prvních požadavků ze seznamu jedenadvaceti požadavků Mezipodnikového stávkového výboru v Tríměstí /v Gdaňsku, Gdyni a Sopotech/. Tato formula-

ce budí mnoho otázek a nerozptyluje atmosféru nejistoty na té straně brány, kde čeká osazenstvo podniku.

Mezi pracovníky loděnic vládne ideální klid. Tak tomu ostatně bylo po celou dobu stávky kromě prvních, mimořádně nervozních dní. Naproti tomu mezi několika sty zahraničních i domácích novinářů lze pozorovat v toto nedělní ráno dezorientovanost.

Neklid vznikl už včera večer. Vládní komise se podle svého dřívějšího slibu vrátila z Varšavy v 19,30, ale rozhovory nebyly zahájeny. Stranou, která podala návrh na odročení rozhovorů, byl Mezipodnikový stávkový výbor /MSV/, který chtěl podepsat dohody až v neděli v polehnicích hodinách. Také odborníci, pomáhající MSV při redigování obecných bodů nebyli ještě s prací hotovi.

Desátá hodina. Velký sál, ve kterém zasedá od rána do noci plénium MSV /po dvou delegátech z více než čtyřset stávkujících závodů Trojměstí a okolí/, zeje prázdnotou. Dnešního dne pořádková stávková služba učinila zvlášť přísná bezpečnostní opatření, neboť v sobotu se vedle zplnomocněných dele-

gátů vyskytly v sále osoby nepovolané, bez mandátu. Není známo, zdali dnes budou do sálu, kde probíhá plenární zasedání, připuštěni zástupci tisku. Rozhodnutí se mění každou minutu: jen dvacet zástupců, jen pracovníci audovizuálních prostředků; ale nakonec jsou novináři jako každý den v sále.

Kolem budovy, v níž probíhají porady a rokování s vládní komisí, tísní se u reproduktorů mnohatisícový dav pracovníků loděnic v pracovních kombinézách.

Do nevelké haly, která odděluje sál plenárních zasedání od malého sálu, v němž se konají rozhovory stran, vchází Lech Waleś, předseda presidia MSV a je obklopen pěti mladými energickými pracovníky loděnic.

Rozšíří se zpráva, že do loděnic přibyli delegáti z několika velkých varšavských průmyslových závodů.

Trvají porady presidia MSV. Radí se také vládní komise. Chybějí spolehlivé informace, ale zřetelně se cítí, že vzrůstá emocionální napětí. Při kontrole mandátů delegací, které vstupují do plenárního sálu, dochází několikrát k ostré výměně slov -

což se dříve nestávalo. Nervy stávkujících byly vystaveny po sedmáct dní zkoušce. Ještě se nehrouť, ale jsou krajně napjatý.

Půl dvanácté. Přes reproduktory se ze sálu, kde se koná porada, ozývá hlas Walesův:

"Začínáme jednání s nadějí. Žádám, aby byla vyjasněna otázka zadržených osob. Mám ještě pochybnosti týkající se bodu jedna a dvě. Ukončení stávky bude oznámeno za tři - čtyři hodiny po ukončení všech věcí."

Místopředseda vlády Mieczyslaw Jagielski: "Slyším dobře? Také já vyslovuji uspokojení a jsem přesvědčen, že dnes dojde ke zdárnému ukončení našeho jednání."

Potom místopředseda Jagielski krátce prohláší, že považuje přijetí jedenadvaceti bodů za hotové, že na závěr učiní jisté prohlášení a že potom "podepíšeme návrh zprávy i to prohlášení".

Walesa: "Souhlasíme."

Jagielski: "Kdo bude číst body?"

Walesa: "My je můžeme číst."

Následující čtení bodů, jejich zdůvodňování a podepisování, kromě bodů jedna a dvě, které byly parafovány už včera.

Lis, člen předsednictva MSV, čte bod tři textu protokolu.

Jagielski: "Přijímám ten bod." /Potlesk/

Lis čte bod čtyři, který se mimo jiné týká ve své formulaci "propuštění politických vězňů".

Jagielski: "V tom smyslu, jak jsem věci rozuměl, vyslovuji souhlas a podepisuji."

Na nádvoří, v alejích i na trávnících, kde dělníci naslouchají průběhu rozhovorů, poprvé se rozlehnou ovace.

Walesa: "Dostal jsem dodatečný list se seznamem osob, které byly zadrženy. Prosím, aby bylo k té věci zaujato stanovisko."

Jagielski: "K tomu bych chtěl zaujmout stanovisko na závěr."

Je čten následující pátý bod, který se týká toho, že masové sdělovací prostředky přinesou zprávu o ustavení MSV a otisknou text dohody. Po přijetí tohoto bodu se Walesa obrací na místopředsedu vlády, aby objasnil zatýkání. Místopředseda informuje, že tato záležitost je v kompetenci generálního prokurátora, jemuž včera postoupil seznam zatčených předseda vojvodského výboru Kołodziejcki. A dodává: "Učiním všechno, abych

ještě dnes o věci referoval ve Varšavě."

Byl přečten a podepsán v pořadí bod šest. U bodu sedm se projevila rozdílnost stanovisek. Vládní komise navrhla ve shodě s nařízením ministra práce, platů a sociálních záležitostí, aby za dobu stávky byla vyplacena záloha ve výši 40 % platu podle zvláštního zařazení a aby po návratu do práce byl vyplacen plný měsíční plat. MSV prohlásil, že takové řešení nemůže přijmout, protože by dělníci, pracující v úkolu, jejichž zařazení bylo stanoveno příliš nízko, ztratili mnoho na mzdě. MSV soudí, že mzdu za dobu stávky je třeba vyplatit stejně jako za dovolenou, a to na základě osmihodinové pracovní doby.

Jagielski: "Mám jednat podle právních norem. Víím, co to znamená pro lidi, pro dělníky... Snad to se mzdou tak uděláme. Jsou však různé cesty, jak nahradit ztráty a platit dluhy. Je třeba zlepšit organizaci, zvýšit efektivnost práce, pracovní kázeň, šetřit materiálem i energií. Mluvte o tom s ředitelstvím závodů, nechť o tom mluví všechna osazenstva. Jinak přijímáme tento bod.

Walesa: "Průměrná mzda za tři měsíce při osmihodinové práci denně."

Jagielski: "Nemám pro to zplnomocnění, ale přijímám to. Podepisujeme to."

Shromáždění pracovníci přijali toto prohlášení s uspokojením a vyslovili souhlas s navrženými podmínkami. Vždyť už dříve bylo každého dne slyšet v loďenicích rozmluvy o tom, jak po stávce vyrovnat co nejrychleji ztráty.

Bod osm byl rovněž sporný, což bylo naznačeno už před přečtením jeho textu. Byl vznesen požadavek zvýšit mzdu zásadně každého pracovníka o 2.000 zlotých měsíčně nebo jako alternativní řešení zvýšit mzdu o 1.000 zlotých u těch, kteří vydělávají méně než 3.500 zlotých a o 500 zlotých u těch, kteří vydělávají více. Místopředseda dal na uvážení důsledky, jaké by mělo nejen pro Gdaňsk, ale i pro celý stát přijetí tohoto požadavku. Úplná inflace a hospodářský chaos. Bylo přijato řešení v dohodě navrhované.

Zbývající body byly také přijaty. V několika případech se vláda zavázala, že vypracuje v konkrétních termínech návrhy na řešení

závazků vůči stávkujícím pracovníkům, a že se bude zabývat doporučeními MSV. Po podepsání bodu 21 Walesa prohlásil: "Myslím, že máme, co jsme chtěli."

Místopředseda: "Navrhuji podepsat prohlášení."

Walesa: "navrhuji dvacetiminutovou přestávku. Připravíme prohlášení a pan místopředseda se bude informovat o lidech zadržovaných ve Varšavě. Po přestávce podepíšeme v sále delegátů dohodu. Má snad být přestávka delší?"

Půl jedné. Napětí u shromážděných neklesá. Osm set delegátů je už několik dní silně znepokojeno tím, že se rozhovory protahovaly v komisích expertů a v pracovních skupinách. Nálada pléna je značně netrpělivější než nálada presidia, jehož členové nabyli už umění trpělivě vyjednávat. Proslýchá se, že v MSV hrozí krize a že plénium může zostřit situaci tlakem na předsednictvo, aby stupňovalo požadavky.

Ve stejném směru, což je obecně známo, působí několik expertů ze strany MSV. Naštěsí však většina expertů /což je také známo/

tlumí jejich snahy a snaží se dosáhnout dohody.

Tu se před koncem přestávky shromáždí kolem Andrzeje Gwiazdy skupinka mladých i starších lidí, působících velmi radikálním dojmem, které předtím nebylo vidět v budově rozhovorů. Argumentují, že se nemá přistupovat na žádné kompromisy, ale naopak je třeba klást vůči vládě ostřejší, kategorické požadavky. Gwiazda se usmívá se stoickým klidem.

Z ampliónů je slyšet výzvu, aby se okamžitě dostavil Walesa. Předsednictvo se schází v naléhavé záležitosti. Ve 13,20 se ozývá hlas "pana Leszka" /Lecha Walesy/ - tentokrát ostrý, kategorický. Oznamuje delegátům, že se dosáhlo dohody. Místopředseda vlády ujistil MSV o souhlase vlády a naopak ze strany MSV nebudou vůči vládní komisi vzneseny žádné dodatečné požadavky. V šestnáct hodin bude dohoda podepsána a Walesa ohlásí v televizi ukončení stávky.

Walesa: "Nyní začíná práce, a co z té dohody budeme mít, to záleží na nás. S rozvahou, s rozvahou, s rozvahou. Ne všichni budou asi uspokojeni, ale většina uspokojena

je."

Půl páté, sál jednání, předsednictvo.

Walesa: "Navrhuji, aby pan místopředseda promluvil o zatčených."

Jagielski: "Chtěl bych učinit následující krátké prohlášení. Zejména zaprvé: chci prohlásit ještě jednou, a bylo to vyjádřeno i v naší dohodě, že účast na stávce nebo pomoc při jejím organizování nebudou trestány, pokud nebylo porušeno trestní právo. Zadruhé: soudím, že se v různých věcech nahromadilo mnoho nedorozumění. Proto chci prohlásit, že prokuratura činí rozhodnutí o propuštění zadržovaných osob, které jsou uvedeny v seznamu předaném Mezipodnikovým stávkovým výborem v Gdaňsku. Stane se tak do dvanácti hodin zítřejšího dne, tj. 1. září. Jsem přesvědčen, a to i do budoucnosti, že nebudou-li se tyto osoby dopouštět akcí a činů, které jsou v rozporu s trestním právem, nebude vůči nim užito prostředků předepsaných zákonem. S hlubokým přesvědčením o vážnosti věcí, o nichž jsme zde jednali, a s hlubokým porozuměním všemu, co je obsaženo v 21 požadavcích,

mohu povědět, že se začalo ve Varšavě už pracovat na odpovědných místech pro splnění požadavků a že práce jsou prostě už v běhu. Ve spojitosti s tím bych velmi prosil, abyste mi, pane předsedo, potvrdil, že po podepsání dokumentu bude stávka přerušena."

Walesa: "Ano, pane místopředsedo, já mám takové prohlášení připraveno a já je přednesu."

Jagielski: "Pak já dohodu podepíšu a tím stvrdím."

Walesa: "Pane místopředsedo, máme radost, že naše rozhovory, zpočátku obtížné, probíhaly později v duchu stále lepšího porozumění a hledání co nejlepšího východiska z té těžké situace. Mohu s uspokojením říci, že jsme spor ukončili bez užití síly, cestou rozhovorů a přesvědčování. Dokázali jsme, že jestli Poláci chtějí, mohou se navzájem dorozumět. Je to tedy úspěch obou stran. Budeme si to připomínat. Předpokládáme, že to, co bylo podepsáno, bude důsledně a v úplnosti zachováno. Jsem přesvědčen, že je to dobré pro naši zemi. A teď bych se chtěl obrátit ke všem, kteří mi dopřávali sluchu."

Milí! Vracíme se do práce 1. září.

Všichni víme, co nám ten den připomíná...

Nač v tento den myslíme, to je vlast, národ, společné zájmy země, která se nazývá Polskem.

Zítřkem počínaje, začíná život našich nových odborů. Dbejme na to, aby zůstaly vždy nezávislé a samosprávné, aby pracovaly ku prospěchu nás všech, ku prospěchu naší země, Polska. Oznamuji, že stávka je ukončena."

Všichni povstávají a se zdvojnásobenou silou zpívají státní hymnu.

Po ovacích Walesa: "Všechno je připraveno, jdeme do sálu."

16,38. Vládní komise a předsednictvo MSV odcházejí do velkého sálu a zasedají za předsednický stůl.

16,40 mluví Walesa: "Chci ještě jednou poděkovat panu místopředsedovi vlády Jagielskému a všem těm, kteří nedovolili násilné řešení krize.

Domluvili jsme se jako Polák s Polákem, domluvili jsme se výlučně v rozhovorech, v jednáních, s malými ústupky, a tak to má vždy být.

Teď chápeme, že je to naše společná věc

a společně musíme napravit všechno, co bylo zpřevraceno.

Musíme se především cítit hospodáři této země, budeme se jimi cítit a budeme pro ni pracovat.

Já, v něhož jste doufali a jemuž jste věřili, žíkám, že udělám všechno, aby tomu tak bylo. A vím, že mi pomůžete. A uděláme to."

V odpovědi pravil místopředseda vlády Jagielski: "Snažili jsme se po celou dobu našeho společného jednání, abychom porozuměli vašim záměrům. Užívalo se vůči nám ostrých argumentů. My jsme také argumentovali... Potvrzují a plně podporují to, co bylo řečeno... Rozmlouvali jsme tak, jak mají Poláci mezi sebou rozmlouvat, jak rozmlouvá Polák s Polákem... Ten duch byl s námi po celou dobu jednání. Nejsou ani poražení, ani vítězové. Nikdo ani neprohrál, ani nevyhrál. ... Nás sleduje země. Dejme jí příklad. Jděme všichni společně, jak to bylo prohlášeno, do obětavé práce."

Následuje vzrušující vznešený okamžik podepisování dokumentů čtyřmi členy vládní

komise a osmnácti členy předsednictva MSV.

Bouřlivé, dlouhotrvající ovace.

16,55 předávání podepsaných dokumentů.

Walesa je pečlivě ukládá do své aktovky.

Vládní komise opouští sál, loučí se s ní dlouhý špalír pracovníků loděnic, kteří se už převlékli z kombinéz do civilních šatů. Ovzduší chladu z prvních dnů jednání pomínulo. Místopředseda vlády získával každým dnem stále větší uznání stávkujících za způsob, jakým vedl jednání.

Sál opouští i Walesa uprostřed provolávání slávy a skandování: "Leszek! Leszek!"

Čtyři hodiny později. Sál plenárního zasedání MSV je takřka prázdný. Dvě písařky ukončují přepisování textu dohody, aby její kopie mohly být rozmnoženy.

V hale se pohybuje ještě několik redaktorů časopisu, vydávaného v době stávky. Přijíždějí také tři členové MSV z Vratislavi. Chtějí mít písemně úplný text zdejší dohody, opatřený podpisy a razítkem gdaňského MSV. Jedině to - říkají - může vést k ukončení stávky ve Vratislavi.

Přibylí různými cestami, odkázáni na

svůj důvtip. Odjíždějí nyní do svého města
autem vojvodského úřadu v Gdaňsku. Musí si
pospíšet, aby zítra celá Vratislav také za-
hájila práci.

/Z polského deníku Polityka, 6. září 1980./

Protokol dohody uzavřené mezi vládní komisí
a Mezipodnikovým stávkovým výborem dne 31.
srpna 1980 v Gdanských loděnicích

Vládní komise a Mezipodnikový stávkový
výbor /dále MSV/ došly po diskusi o 21 poža-
davcích stávkujících na pobřeží k těmto zá-
věrům:

K bodu 1, který zní "Povolit volné /ne-
závislé/ odbory, které by nebyly závislé ani
na straně ani na zaměstnavateli, jak to vy-
plývá z konvence č. 87 Mezinárodní organiza-
ce práce ratifikované PLR, jež se týká svo-
body odborů" bylo dohodnuto:

1. Činnost odborů v PLR nesplnila nadě-
je a očekávání pracujících. Uznává se za
účelné ustavení nových samosprávných odborů,
které by měly být skutečným reprezentantem
pracující třídy. Nezpochybňuje se ničí právo
setrvat v dosavadních odborech a v budouc-
nosti je možno navázat spolupráci mezi odbory.

2. MSV vytvářeje nové, nezávislé a samo-
správné odbory prohlašuje, že tyto odbory
budou dodržovat zásady, které obsahuje ústa-
va PLR. Nové odbory budou bránit společenské

a materiální zájmy pracujících a nemají v úmyslu plnit roli politické strany. Stojí za společenským vlastnictvím výrobních prostředků, které je základem socialistického zřízení existujícího v Polsku. Uznávajíce vedoucí úlohu PZPR ve státě a nezpochybňujíce daný systém mezinárodního spojení usilují o to, aby byly pracujícím zajištěny vhodné prostředky kontroly, vyjadřování názorů a obrana jejich zájmů.

Vládní komise prohlašuje, že vláda garantuje a zajišťuje plnou nezávislost a samostatnost nových odborů pokud se týče jejich organizační struktury i jejich fungování ve všech úrovních jejich činnosti. Vláda zajistí novým odborům plnou možnost plnění základních funkcí v oblasti obrany zájmů pracujících a při realizaci materiálních, společenských i kulturních potřeb pracujících. Zároveň garantuje, že nové odbory nebudou objektem žádné diskriminace.

3. Ustavení a činnost nezávislých samostatných odborů odpovídá Polskem ratifikovaným konvencím Mezinárodní organizace práce č. 87 o svobodě odborů a ochraně odborových práv a č. 98 o právu se organizovat a hromad-

ně jednat. Početnost odborových reprezentací a reprezentací pracujících bude vyžadovat tomu odpovídající změny zákonodárné. V souvislosti s tím se vláda zavazuje provést zákonodárné práce, které se budou dotýkat zvláště zákona o odborech, zákona o dělnické samosprávě a zákoníku práce.

4. Vzniklé stávkové výbory mají možnost se přetvořit v podnikové orgány reprezentace pracujících, jako jsou dělnické výbory, zaměstnanecké výbory, dělnické rady nebo přípravné výbory nových samosprávných odborů.

Mezipodnikový stávkový výbor jako zakládající výbor těchto odborů si může pro oblast Pobřeží svobodně volit formu jednoho dobrovolného svazu nebo sdružení /více svazů?/.

Zakládající výbory budou působit až do doby voleb nových řídicích orgánů určených statutem.

Vláda se zavazuje vytvořit podmínky pro provedení registrace nových odborů mimo registraci CRZZ /Centrální rada odborových svazů - dosavadní odborová ústředna/.

5. Nové odbory mají mít reálnou možnost veřejně se vyjadřovat ke klíčovým rozhodnu-

tím determinujícím životní podmínky pracujících: k zásadám rozdělování národního důchodu na spotřebu a akumulaci, k rozdělení fondu společenské potřeby na různé účely /zdravotnictví, vzdělání, kultura/, k základním zásadám odměňování, k směrům mzdové politiky a zvláště k zásadě automatické korektury mezd v podmínkách inflace, k víceletým hospodářským plánům, ke směrům investic a ke změnám cen. Vláda se zavazuje zajistit podmínky pro plnění těchto funkcí.

6. Mezipodnikový výbor zřizuje středisko pro činnost společensko-odborářskou, jehož úkolem má být objektivní analýza situace pracujících, sociálních podmínek pracujících a způsobu reprezentování zájmů pracujících. Toto středisko bude rovněž provádět expertízy v oblasti indexu mezd a cen a bude navrhopvat formy rekompensace. Toto středisko bude rovněž publikovat výsledky svých výzkumů. Kromě toho budou nové odbory vlastnit své vydavatelství.

7. Vláda zajistí, aby se v Polsku dodržovalo ustanovení článku 1 bodu 1 zákona o odborech z roku 1949, který říká, že se děl-

níkům a zaměstnancům zaručuje právo na dobrovolné seskupení v odborech. Nově vznikající odbory se nestanou součástí svazů reprezentovaných CDZZ. Tato zásada musí být obsažena v novém zákoně. Zároveň se zajistí účast představitelů MSV nebo zakládajících výborů samosprávných odborů a jiných zástupců pracujících při přípravě tohoto zákona.

K bodu 2, který zní "Zajistit právo na stávku a zajistit bezpečnost stávkujících a osob, které je podporují", bylo dohodnuto:

Právo na stávku bude zajištěno v připravovaném zákoně o odborech. Zákon musí stanovit podmínky pro proklamování a organizování stávk, metody řešení sporných otázek a odpovědnost za porušení práva. Proti účastníkům stávky nemohou být použity články 52, 64 a 65 zákoníku práce. Až do doby, kdy bude schválen zákon, vláda zaručuje stávkujícím a osobám je podporujícím osobní bezpečnost a zachování došavadních pracovních podmínek.

K bodu 3, který zní "Zachovávat svobodu slova, tisku a publikace, která je zajištěna

ústavou PLR, z čehož vyplývá nepostihování nezávislých tiskovin, a zpřístupnit masové sdělovací prostředky představitelům všech vyznání", bylo dohodnuto:

1. Vláda předloží Sejmu během tří měsíců návrh zákona o kontrole novin, publikací a vizuálních sdělovacích prostředků, opírající se o následující zásady. Cenzura musí chránit zájmy státu. Znamená to ochranu státního a hospodářského tajemství, jehož rozsah blíže určí právní předpisy, záležitostí bezpečnosti státu a jeho důležitých mezinárodních zájmů, ochranu náboženského cítění a zároveň cítění osob nevěřících, jakož i znemožnit rozšiřování obsahů škodlivých morálně. Návrh zákona by měl obsahovat rovněž právo stěžovat si vůči rozhodnutím orgánů kontroly tisku, publikací a vizuálních sdělovacích prostředků a vrchního správního soudu. Tento zákon bude také součástí novely zákoníku správního řízení.

2. Využívání masových sdělovacích prostředků náboženskými společenstvími v oblasti jejich náboženské činnosti bude realizováno cestou dohody, týkající se základních a organizačních problémů, mezi státními

orgány a příslušnými náboženskými společenstvími. Vláda zajistí rozhlasové vysílání nedělní mše v rámci podrobné dohody s episkopátem.

3. Činnost rádia a televize, novin a nakladatelství musí sloužit vyjadřování různorodosti myšlenek, názorů a soudů, musí podléhat společenské kontrole.

4. Tisk stejně jako občané a jejich organizace musejí mít přístup k veřejným dokumentům, zvláště právním, k společenským a hospodářským plánům atd., které jsou vydávány vládou a jí podléhajícími správními orgány. Výjimky ze zásady veřejného působení správy budou stanoveny zákonem v souhlase s bodem 1.

K bodu 4, který zní "a/ Vrátit dřívější práva lidem propuštěným z práce v roce 1970 a 1976 a studentům vyloučeným ze škol za jejich přesvědčení; b/ propustit všechny politické vězně/mezi nimi Edmunda Zadrožinského, Jana Kozłowského a Marka Kozłowského/; c/ zrušit represe za přesvědčení", bylo rozhodnuto:

A. Okamžitě prošetřit důvody, které vedly k propuštění z práce po stávkách v roce 1970 a 1976 u všech, kdo se přihlásí, a v případě, že došlo k nesprávnému postupu, okamžitě zpětně přijmout do práce, pokud si to budou zainteresovaní přát, s přihlédnutím ke kvalifikacím, které mezitím získali.

Totéž se má týkat vyloučených studentů.

B. Záležitosti osob uvedených v bodě b/ předat k posouzení ministru spravedlnosti, který v termínu dvou týdnů vyřeší tuto záležitost; v případech, kdy zmíněné osoby jsou zbaveny svobody, přerušit výkon trestu do doby zakončení procesu.

C. Posoudit odůvodněnost zatímního uvěznění u osob vyjmenovaných v příloze a propustit je.

D. Plně dodržovat svobodu vyjadřování názoru ve veřejném životě a v zaměstnání.

K bodu 5, který zní "Zveřejnit v masových sdělovacích prostředcích informaci o vytvoření MSV a opublikovat jejich požadavky" bylo dohodnuto:

Realizací tohoto požadavku bude zveřej-

není tohoto protokolu v masových sdělovacích prostředcích s celostátní působností.

K bodu 6, který zní "Zahájit reálnou činnost, která by vyvedla zemi z krizové situace, a to: a/ zveřejňovat úplné informace o hospodářské situaci, b/ umožnit všem centrům a společenským vrstvám účastnit se diskuse o programu reform", bylo dohodnuto:

Považujeme za nutné vydatně urychlit práci na hospodářské reformě. Správní orgány určí a opublikují během nejbližších měsíců základní zásady této reformy. Je nutno umožnit širokou účast ve veřejné diskusi o této reformě. Odbory se musí podílet zvláště na pracích spojených s přípravou usnesení o socialistických hospodářských organizacích a o dělnické samosprávě. Hospodářská reforma se musí opírat o zásadně zvětšenou samostatnost podniků a o skutečnou spoluúčast dělnických samospráv při řízení. Příslušná rozhodnutí musí zajišťovat plnění funkcí odborů, jak bylo stanoveno v bodu 1 této dohody.

Jedině společnost, která je si vědoma důležitosti těchto věcí a dobře rozumějící

skutečností může být iniciátorem a realizátorem programu, který by uvedl do pořádku naše hospodářství. Vláda rozšíří zásadním způsobem rozsah ekonomicko-společenských informací přístupných společnosti, odborům a hospodářským a společenským organizacím.

MSV kromě toho požaduje:

- Vytvoření trvalých perspektiv pro rozvoj selského rodinného hospodářství - základny polského zemědělství.
- Vyrovnání všech sektorů zemědělství vzhledem k přístupu k výrobním prostředkům včetně půdy.
- Vytvoření podmínek pro obnovení vesnické samosprávy.

K bodu 7, který zní "Vyplatit všem pracovníkům účastnícím se stávky náhradu za dobu stávky jako za dovolenou z fondu CRZZ", bylo dohodnuto:

Bylo stanoveno vyplatit stávkujícím zaměstnancům za dobu stávky zálohu ve výši 40 % mzdy a po nastoupení do práce dostanou zaměstnanci vyrovnání do 100 % mzdy vypočítané tak, jak se propočítává doba dovolené na základě osmihodinového pracovního dne.

MSV se obrací k zaměstnancům všech závodů, které jsou v něm sdruženy, aby po ukončení stávky zahájili ve spolupráci s ředitelstvím podniků, závodů a institucí činnost pro zvětšení produktivity práce, šetření surovinami a energií a plnění všech povinností na všech pracovištích.

K bodu 8, který zní "Zvýšit základní mzdu každého pracovníka o 2.000 zlotých za měsíc jako vyrovnání dosavadního růstu cen" bylo dohodnuto:

Postupně budou zvyšovány mzdy všem skupinám zaměstnanců, především u nejnižších mezd. Byla dohodnuta zásada, že mzdy budou zvyšovány v jednotlivých podnicích a oborových skupinách. Při zvyšování mezd se bude brát ohled na specifikum zaměstnání a oborů, a to tak, že dojde k zvýšení o jednu kvalifikační třídu nebo o odpovídající zvýšení jiných elementů mezd nebo skupiny zařazení. U duševních pracovníků v podnicích půjde o zvýšení odpovídající zařazení do vyšší třídy o jeden stupeň. Tato zvýšení mají být připravena do konce září t.r. podle dohod v jednotlivých

oborech.

Vláda po provedení analýzy ve všech oborech navrhne do 31.10.1980 po dohodě s odbory program růstu mezd od 1.1.1981 pro nejméně vydělávající skupiny, přičemž se přihlédne zvláště k rodinám s mnoha dětmi.

K bodu 9, který zní "Zajistit automatický růst mezd rovnoměrně s růstem cen a poklesem hodnoty peněz", bylo dohodnuto:

Došlo se k závěru, že je nutné zabrzdit růst cen zboží každodenní potřeby a pomocí zesílené kontroly jak v zespolečenštěním tak soukromém sektoru ukončit tzv. tiché zvyšování cen.

Podle rozhodnutí vlády budou prováděny výzkumy týkající se utváření se životních nákladů. Tyto výzkumy budou také provádět odbory a vědecké instituce. Vláda vypracuje do konce roku 1980 zásady rekompensace růstu nákladů, které budou dány k veřejné diskusi a po schválení budou uvedeny v život. Tyto zásady musejí vzít v úvahu problém sociálního minima.

K bodu 10, který zní "Realizovat plné nasycení vnitřního trhu potravinami a vyvážet pouze a výlučně přebytky", k bodu 11, který zní "Zrušit komerční ceny a prodej za devizy v tzv. 'vnitřním exportu' a k bodu 13, který zní "Zavést na maso a masné výrobky potravinové lístky /až do doby zlepšení situace na trhu/", bylo dohodnuto:

Bylo dohodnuto, že bude provedeno zlepšení zásobování obyvatelstva masem do 31. prosince 1980, čehož se dosáhne mimo jiné tím, že se učiní kroky, kterými se bude více vyplácet zemědělská výroba, že se na nezbytné minimum omezí vývoz masa a že se zavede dodatečný dovoz masa. Zároveň se ve stejném termínu připraví program zlepšení zásobování obyvatelstva masem, přičemž se bude brát v úvahu eventuální možnost zavedení lístkového systému.

Bylo dohodnuto, že se v obchodech Pevesu nebude provádět prodej deficitního zboží obecné potřeby domácí výroby. O rozhodnutích a krocích týkajících se zásobování vnitřního trhu budou občané informováni do konce roku.

MSV žádá likvidaci komerčních obchodů, sjednocení a uspořádání cen masa a masných výrobků na průměrné úrovni.

K bodu 12, který zní "Zavést zásady výběru vedoucích kádrů na základě kvalifikace a nikoli na zásadě stranické příslušnosti a zrušit privilegia veřejné bezpečnosti, státní bezpečnosti a stranického aparátu tím, že se vyrovnají rodinné přídavky, zlikvidují zvláštní prodejny apod." bylo dohodnuto:

Přijímá se požadavek důsledného výběru vedoucích kádrů na základě kvalifikace a kompetence jak členů strany, členů dalších stran i nestraníků. Program vyrovnání rodinných přídávků pro všechny zaměstnanecké skupiny vláda předloží do 31. 12. 1980. Vládní komise prohlašuje, že jsou v provozu pouze bufety a zaměstnanecké jídelny podobně jako v jiných podnicích a úřadech.

K bodu 14, který zní "Snížit věk odchodu do důchodu pro ženy na 50 let a pro muže na 55 let nebo po třiceti letech zaměstnání v PLR u žen a po 35 letech u mužů bez ohledu na věk" bylo dohodnuto:

Vládní komise považuje v současné době tento požadavek za nesplnitelný vzhledem k současné hospodářské a demografické situaci. Záležitost může být předložena k diskusi v budoucnosti. MSV žádá, aby tato záležitost byla prošetřena do 31. prosince 1980 a aby byla zkoumána především možnost o pět let dřívějšího odchodu do důchodu u pracovníků zaměstnaných ve ztížených podmínkách /30 let pro ženy a 35 let pro muže/, pokud vykonávají tuto zvlášť těžkou práci nejméně patnáct let. Mělo by se to dít výlučně na žádost pracovníků.

K bodu 15, který zní "Srovnat důchody dříve stanovené na úroveň důchodů stanovených v současné době", bylo dohodnuto:

Vládní komise prohlašuje, že zvyšování nejnižších důchodů bude prováděno každoročně podle hospodářských možností země, a že bude brán ohled na nejnižší částky. Vláda připraví program realizace v termínu do 31. 12. 1980. Vláda připraví návrh, jak zvyšovat nejnižší důchody na tzv. sociální minimum, zjištěné na základě výzkumu příslušných

ústavů, který bude dán veřejnosti k posouzení a bude pod kontrolou odborů. MSV zdůrazňuje neobyčejnou nutnost řešit tuto věc a zdůrazňuje požadavek, aby byly vyrovnány důchody staré a nové, přičemž je nutno brát v úvahu růst životních nákladů.

K bodu 16, který zní "Zlepšit pracovní podmínky ve zdravotnictví, čímž se zajistí úplná lékařská péče zaměstnaným osobám", bylo dohodnuto:

Bylo uznáno za nutné okamžitě zvýšit provádění investic ve zdravotnictví, zlepšit zásobování léky dodatečným importem surovin, zvýšit mzdy všech pracovníků ve zdravotnictví /změna tabulky mezd ošetřovatelek/ a v krátké době připravit programy jak vládní tak i resortní pro zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva. Další ustanovení týkající se této záležitosti jsou uvedeny v příloze.

K bodu 17, který zní "Zajistit dostatečný počet míst v jeslích a školkách pro děti zaměstnaných žen", bylo dohodnuto:

Komise zcela souhlasí s obsahem tohoto požadavku. Program řešení zpracují vojvodské

orgány v termínu do 30. listopadu 1980.

K bodu 18, který zní "Zavést placenou mateřskou dovolenou určenou k výchově dítěte po dobu tří let", bylo dohodnuto:

V termínu do 31.12.1980 bude ve spolupráci s odbory provedena analýza možností národního hospodářství a bude určena doba a výše měsíčního příspěvku ženám, které v současné době využívají bezplatné dovolené na výchovu dítěte. MSV žádá, aby v analýze, která bude provedena, byl brán ohled na návrh, aby v prvním roce po narození dítěte pobírala žena plnou mzdu a v druhém roce 50 %, přičemž by tato částka neměla být nižší než 2.000 zlotých měsíčně. Tento požadavek se musí realizovat postupně, počínaje prvním pololetím roku 1981,

K bodu 19, který zní "Zkrátit čas čekání na byt", bylo dohodnuto:

Do 31. 12. 1980 mají vojvodské správní orgány předložit program zlepšení bytové situace, který by měl za cíl zkrátit dobu čekání na byt. Tento program bude předložen k ši-

roké diskusi obyvatelům vojvodství a musí být konzultován s příslušnými organizacemi /TP, SARP, NOT aj./. Program musí brát ohled na využití již existujících stavebních organizací budujících byty a na další rozvoj výrobní báze stavebnictví. Obdobně se bude postupovat ve všech částech země.

K bodu 20, který zní: "Zvýšit diety ze 40 zlotých na 100 zlotých a příplatek za odlučné", bylo dohodnuto:

Bylo dohodnuto, že od 1. ledna 1981 budou zvýšeny diety a příplatek za odlučné. Návrhy v této věci předloží vláda do 31. 10. 1980.

K bodu 21, který zní "Zavést všechny soboty volné. Pracovníkům v nepřetržitém provozu v čtyřbrigádovém systému rekompenzovat nemožnost mít volné soboty prodlouženou dovolenou na zotavenou nebo jinými placenými dny volna", bylo dohodnuto:

Do 31. prosince 1980 budou zpracovány a předloženy zásady a způsob realizace programu zavedení volných placených sobot nebo jiného způsobu regulace zkrácené pracovní

doby. V tomto programu se vezme v úvahu zvýšení počtu volných placených sobot již v roce 1981. Další problémy týkající se této záležitosti obsahuje příloha a požadavky MSV.

Po zformulování výše uvedených závěrů bylo dohodnuto:

Vláda se zavazuje:

- Zajistit osobní bezpečnost a dosavadní pracovní podmínky účastníkům této stávky a osobám podporujícím stávku;
- provést rozbor specifických záležitostí jednotlivých oborů podle jednotlivých resortů, které předloží pracovníkům všech podniků sdružených v MSV;
- okamžitě opublikovat text tohoto protokolu v masových sdělovacích prostředcích s celostátní působností /noviny, rozhlas, televize/.

Mezipodnikový stávkový výbor se zavazuje zakončit stávku dne 31. srpna 1980 v 17,00 hodin.

Předsednictvo MSV

předseda

Lech Wałęsa

Vládní komise

předseda

Mieczysław Jagielski

místopředseda
Andrzej Kolodziej

místopředseda
Bogdan Lis

Členové:

Lech Bądkowski
Wojciech Gruszewski
Andrzej Gwiazda
Stefan Izdebski
Jerzy Kwiecik
Zdzisław Kobylński
Henryka Krzywonos
Stefan Lewandowski
Alena Pienkowska
Józef Przybylski
Jerzy Sikorski
Lech Sobieszek
Tadeusz Stanny
Anna Walentynowicz
Florian Wiśniewski

místopředseda rady
ministrů Polské lidové
republiky

Členové:

Zbigniew Zielinski
člen sekretariátu ÚV PZPR
Tadeusz Fischbach
předseda Wojvodské národ-
ní rady v Gdansku
Jerzy Kołodziejewski
předseda wojvodského
výboru

1. září byly propuštěny osoby uvězněné a zadržované 19. srpna a po 19. srpnu za shromažďování a vydávání informací o stávkových akcích v Polsku. Mezi nimi byli mimo jiné členové redakční rady nezávislého časopisu Robotnik a členové KORu Jan Lityński a Henryk Wujec, členové KORu Jacek Kuroń, Adam Michnik, Zbigniew Romaszewski, Mirosław Chojecki, Wiesław Keciak, zakladatel výboru pro nezávislé odbory v Katovicích v únoru 1978, Kazimierz Switon a další. Jejich propuštění bylo obsaženo v 21 požadavcích MSV v Gdaňsku. Rovněž tři v požadavcích jmenovitě uvedení političtí vězni, věznění a odsouzení již dříve, jsou na svobodě.

/Volně podle Amnesty International Newsletter říjen 1980/

Neukončený konflikt odborů a vlády: disidenti

Dvacátého čtvrtého září přijímají delegaci Solidarity v budově předsednictva vlády čtyři náměstkové předsedy vlády /Jagielski, Barcikowski, Kopec, Grabski/. Naprostý rozdíl názorů se projevuje především v debatě o disidentech. Odpoledne v traktorových závodech Ursus čte Lech Walesa rezoluci schválenou téhož dne:

Prohlášení Dokodové komise nezávislého samosprávného odborového svazu /dále NSOS/ Solidarity

23. září t.r. bylo v televizním zpravodajství vysíláno zkonstruované interview s Marylou Płonskou a Jackem Kuroněm, osobami pomáhajícími Solidaritě v Gdaňsku.

Toto vysílání je dalším pokusem o diskreditování osob činných v Solidaritě nebo jí pomáhajících. Připomínáme, že se sahalo ke stejným metodám, když probíhala jednání s gdaňským Mezipodnikovým stávkovým výborem. Takovým způsobem napadala propaganda stávkující ještě před týdnem.

Dohodová komise NSOS Solidarita prohlašuje, že vznik svobodných odborů nebyl možný bez pomoci lidí dobré vůle, mezi jinými bez pomoci svobodných demokratických činitelů, kteří po celá léta bránili pronásledované a ty, kterým se děla křivda. Bránili také lidi, kteří jsou nyní mezi námi: Annu Walentynowiczovou, Lecha Wałęsu, Andrzeje Gwiazdu, Kazimierze Switoña, Andrzeje Kołodzieje, Alinu Pińkovskou, Janka Pilichowského, Když byli vyhazováni z práce a vězněni za činnost směřující k založení nezávislých odborů.

Ti, které propaganda cejchuje jako "anti-socialistické síly", po čtyři léta hlásají myšlenky, které jsou dnes v celonárodní diskusi vyzdvihovány jako program obnovy.

Pomlouvání funkcionářů Solidarity a osob, které Solidaritě pomáhají, považujeme za akci namířenou proti nezávislým odborům a za porušení gdaňské dohody, kterou podporují dělníci celého Polska.

Dohodová komise

Varšava 24. září 1980

Boj o plnění dohod

Čtrnáctého září vydala Státní rada PLR směrnice pro registraci nezávislých odborů. Tyto směrnice mají zůstat v platnosti až do doby, kdy parlament schválí nový pracovní zákon. 17. září zasedá v Gdaňsku shromáždění 500 delegátů nezávislých odborů, vyslaných mezipodnikovými výbory z Varšavy, Krakova, Poznaň, Lublina, Katowic a dalších měst. Předsedající Lech Walesa pznámuje, že podle předběžného odhadu se tři miliony pracujících hlásí do nezávislých odborů.

Dvacátého čtvrtého září šedesát delegátů nezávislé a samosprávné odborové organizace Solidarita, ustavené před dvěma dny v Gdaňsku, a zastupující třicetpět mezipodnikových koordinálních výborů z různých krajů země, podává v budově Krajského soudu ve Varšavě žádost o registraci a o pár dní později vyhlašuje Solidarita varovnou stávku.

Nezávislý samosprávný odborový svaz Solidarita:
Oznámení Ústřední dohodové komise

Celopolská jednohodinová varovná stávka v pátek 3.10.1980 od 12 do 13 hodin.

Žádáme:

- dodržování dohody
- přístup do masových sdělovacích prostředků
- zvýšení platů
- právo na organizování odborového svazu Solidarity

Dodržování dohod uzavřených mezi Mezipodnikovými stávkovými výbory na Pobřeží a v jiných krajích země a vládními komisemi je nezbytnou podmínkou k tomu, aby byl zachován ve společnosti klid a aby se našlo východisko z hluboké krize, do níž se dostala naše země. Tyto dohody se vcelku nerealizují a dokonce dochází k pokusům státní správy vyhnout se přijatým závazkům a vrátit se k starým praktikám.

30. září končí termín pro uskutečnění dohod v jednotlivých pracovních odvětvích, které byly uzavřeny po velkých srpnových stávkách. Do 29. 9. 1980 byla dohoda podepsána jen s některými podniky. V mnoha podnicích nebyly zahájeny rozmluvy s přípravnými výbory Solidarity a rozhodnutí o výši platů byla jednostranně vnucena administrativou způsobem, který je v rozporu s cítem pracovníků pro spravedlnost. Nadto se v místech, která nebyla zachválena

širokou stávkovou akcí, v praxi nepřipouští, aby se dohody realizovaly. Místní orgány administrativní a politické často ztěžují nebo dokonce znemožňují vytvoření Solidarity a uchylují se vůči iniciátorům k hrozbám a represím.

Mimo Pobřeží a Krakov jsou masové sdělovací prostředky uzavřeny pro Solidaritě a zároveň probíhá ze strany administrativy akce desinformační. Proti Solidaritě se vedou propagandistické útoky pod pláštěm boje s tzv. antisocialistickými silami. Místo propagace úspěchů při jednání nastupuje propaganda konfrontace, která může mít katastrofální následky.

Všechno to považujeme za závažné porušení uzavřených dohod. Žádáme upřímné plnění platových závazků ve stanoveném termínu, přístup do masových sdělovacích prostředků a pranýřování těch míst státní a politické administrace, která sabotují dohody podepsané vládou.

K podepření těchto požadavků je dohodová komise nucena vyhlásit celopolskou jednohodinovou varovnou stávku v pátek 3. října od 12 od 13 hodin. V době varovné stávky nebudou vznášeny nové požadavky. Stávku je třeba provést tak, aby po hodinovém přerušení bylo možno pokračo-

vat v normální práci. Pracovníci obsluhující zařízení, jejichž provoz nelze zastavit, navlečou si jen stávkové pásky a nepřerušují práci. Doporučuje se vyvěsit na branách a na viditelných místech vlajky a oznámit začátek a konec stávky zvukovými signály.

Mějme na paměti: varovná stávka je manifestací naší síly, pocitu odpovědnosti a kázně. Musíme prokázat, že umíme zajistit po dobu jejího trvání klid, pořádek a ochranu společného majetku a že zahájíme normální práci o třinácté hodině. Musíme umět s klidem a rozhodností zmařit jakoukoli provokaci. Nepřinese-li varovná stávka do 20. října 1980 žádoucí výsledky, bude Ústřední dohodová komise uvažovat^o stávce generální.

Ústřední dohodová komise
nezávislého samosprávného odborového
svazu Solidarita

Gdaňsk 29. září 1980

Těžko tomu věřit

Nezávislé odbory v diktatuře? Těžko tomu věřit," pokyvoval hlavou Brunno Kreisky, rakouský kancléř a jeden z vůdců Socialistické internacionály.

I.

Na které faktory působící v polské společnosti 1980 nutno upozornit, máme-li dostat reálný obraz událostí polského léta?

Vládní řízení ekonomiky je v Polsku nejuzší ze všech zemí reálného socialismu, neboť 75 % půdy je ve vlastnictví soukromých rolníků. Polská vláda, jako ostatní východoevropské vlády, chápe tuto skutečnost především politicky - jako omezení své moci. Proto se vydala cestou nikoliv ekonomického, nýbrž politického tlaku na soukromý sektor. 3,2 milionů statků o průměrné velikosti 4,9 ha vyrábí technologicky zaostalým způsobem 80 % celkové výroby potravin. Diskriminačním přístupem podlamuje vládní politika zásobování Polska potravinami. Sedláci mají nárok na penzi, jen prodají-li pozemek státu, umělá hnojiva nejsou volně na trhu, rostoucí ceny průmyslových výrobků zhoršují sociální situaci na vesnici. Není divu,

že třetina všech statků je obhospodařována lidmi staršími 60 let a že třetina všech sedláků pracuje v továrnách, neboť by se jinak naživila.

Vědomí řadového Poláka se neopírá o marxismus státní ani revizionistický. V Polsku je duchovní mocí katolická církev. Její instituce jsou zároveň paralelní veřejnou informační sítí, která se nevyhýbá otevřené kritice režimu. Z poslední doby je známé dokonce i veřejné solidarizování polského primase kardinála Wyszyňského s paralelní univerzitou, organizovanou disidenty. V průběhu stávek se polský episkopát solidarizoval s dělnickými požadavky a katoličtí intelektuálové se významně podíleli na přípravách dokumentů stávkujících.

Kromě těchto tradičně působících faktorů omezuje snahy o totalitní vládu i existence silného disidentského hnutí, z jehož seskupení je nejvýznamnější KOR /od roku 1976/, sjednocující různé politické orientace. KOR je schopen předkládat reálné návrhy na řešení celospolečenských problémů alternativní k vládním návrhům. Je schopen pohotově informovat o společenském dění Polsko i světovou veřejnost. Je orientován na akutní problémy širokých vrstev

polské společnosti. Vazby KORu k dělnické třídě jsou dány už tím, že vznikl k obhajobě dělníků postižených po bouřích v roce 1976. V průběhu letošních stávek sehrál KOR zásadní úlohu. Nezávislý časopis Robotnik, který je pod jeho vlivem, dosáhl nákladu 15 000 kusů. KOR nepřetržitě informoval polskou i světovou veřejnost o vývoji stávkového hnutí, o požadavcích dělníků a akcích policie. Mnohé z jeho požadavků formulovaných na počátku stávkové vlny jsou obsaženy v pozdějších dohodách stávkujících s vládou. Důraz na svobodnou veřejnou informaci patří k základní charakteristice KORu a jeho zkušenost nesporně významně ovlivnila i postup stávkujících v Gdaňsku. Mezipodnikový stávkový výbor umožnil zahraničním reportérům sledovat průběh stávky i jednání /odmítl požadavek vlády, aby zahraniční reportéři byli vyloučeni/ a zřídili pro ně i překladatelskou dobrovolnou službu. Polská vláda, která nechala v polovině srpna zavřít 14 členů KORu ve Varšavě a přerušila telefonní spojení Gdaňska s ostatními městy, boj o informace prohrála.

Polská dělnická třída přestala být trpným objektem politiky. To dokázala za hromadných stávkových bojů v letech 1970 a 1976. V těchto bojích získala své vůdce, významné organizační

zkušenosti a také spojení mezi intelektuály. Impulzem k první stávce 11 000 dělníků v gdaňských loděnicích "Lenin" dne 14. srpna 1980 bylo propuštění Anny Walentynowicz ze zaměstnání. Tato členka Zakládajícího výboru nezávislých odborů baltské oblasti /od roku 1976/ byla už při dělnických bouřích v roce 1970 mluvčím 16 000 dělníků při jednáních s Edwardem Gierkem. Předchozí organizační zkušenosti stávkujících se projevily okamžitým vznikem Mezipodnikového výboru stávkujících, reprezentujícího od počátku 41 podniků a asi 80 000 dělníků, ve vydávání stávkových novin, vytvoření poradatelské služby, zákazu pití alkoholu atd. Ve stávce se projevil významný přelom v sebeuvědomění dělníků. Na rozdíl od roku 1970 netáhli ulicemi na stranické sekretariáty, aby si vydobyli své požadavky, ale čekali v továrnách, až stranické sekretariáty přijdou za nimi. 800 delegátů a 7 000 dělníků spalo přímo v gdaňských loděnicích. 300 taxikářů dobrovolně zajišťovalo koordinaci mezi jednotlivými podniky. Obyvatelstvo obstarávalo zásobování potravinami.

Na rozdíl od jiných zemí reálného socialismu vedl Gierkův režim k významnému zhoršení životní úrovně. V Polsku vznikla vážná sociální otázka. Národní důchod přepočtený na hlavu

v roce 1979 poklesl oproti předcházejícímu roku. Obdobně byla o 22 % nižší úroda. Zadlužení Polska na Západě je tak obrovské, že roční výše splátek přesahuje hodnotu celkového polského exportu. Přibližně 40 % pracujících žije na hranici sociálního minima. Za této situace se vláda pokusila získat prostředky na úkor pracujících. Dala tak sama impuls k tomu, aby se všechny zmíněné faktory projevíly mimořádně intenzivně a společně.

II.

Prvního července 1980 byly zvýšeny ceny potravin. Ceny masa stouply o 30 - 90 %. Následovala vlna stávek po celém Polsku. Varšavští popeláři například požadovali, aby alespoň jedenkrát týdně dostali v závodní kantýně k jídlu maso. Reportér západoněmeckého týdeníku Stern, který zažil stávkové shromáždění ve varšavské automobilce PSO zaznamenal: "Jeden dělník se vrhá vstříc právě přicházejícímu tajemníku strany, který přijel, aby dělníky uklidnil. Vrazí udivenému politikovi do ruky játrovou paštiku: "Ochutnejte tohle svin~~x~~stvo z naší kantýny! A to má stát teď ještě jednou tolik! Nenecháme se vykořisťovat. Dělníci nejsou prasata, kterým lze všechno předhodit." Než se

tajemník dostane ke slovu, volá jiný dělník: "Kde jsou ta levná auta, co jste nám slíbili?" Třetí: "Co je s rodinnými přídavky? Policisté dostávají dvakrát tolik než my dělníci. Kde je ta vaše proslulá spravedlnost?" Politik se dotazuje: "Kdo vám napovídal tyhle lži? To je jen hloupá propaganda." Dotazovaný dělník odpovídá: "To mi nikdo nepovídal. Vím to, protože jsem dřív byl u milice!" Celý sál zahřmí smíchem."

/Stern 21.8./ V první fázi stávek šlo především o spontánní výraz rozhořčení, který se ve většině případů podařilo státní moci utišit. Obrat nastal, když se do stávek v polovině srpna zapojilo polské pobřeží. Zde už nešlo jen o spontánní rozhořčení, nýbrž o vystoupení lidí připravených na boj předchozím střetáváním se státní mocí. Gdaňský MKS reprezentoval v krátké době 200 000 dělníků a vystupoval jako první koordinovaná síla polských pracujících. Těžištěm požadavků se i zde staly zřetelně sociální požadavky, avšak v nedílném spojení s požadavky politickými. Ty však byly chápány odvozeně od sociálních práv dělnické třídy, nikdy naopak. Stávkující zdůrazňují od počátku, že nejsou proti režimu, že jejich akce není politická. Cílevědomě nutí vládu, aby toto hodnocení

akceptovala a cílevědomě ji nutí silou hospodářského nátlaku. Nad všemi požadavky MKS v Gdaňsku stojí jeden: nezávislé odbory. Tento požadavek se od chvíle, kdy jej gdaňští dělníci vznesli, stává osou, kolem níž se otáčí celé Polsko.

Osmnáctého srpna přiznal v projevu první tajemník PSDS E. Gierek, že "byly učiněny chyby", slíbil zvýšení mezd, zlepšení zásobování a kontrolu cen. Varoval před "anarchistickými a antisocialistickými skupinami", které v přímořských městech využívají situace a podtrhl platnost "třídního pojetí odborů", jež se mají zbavit byrokratismu a najít cestu k masám. Anna Walentynowicz, členka MKS, na tento projev reagovala slovy: "Jeho projev vůbec nic neznamená. Budeme tu tak dlouho čekat, dokud nepošlou někoho z Varšavy, kdo s námi bude vážně vyjednávat".

Tadeusz Pyka, náměstek předsedy vlády, kandidát politbyra ÚV PSDS a předseda vládní komise pověřené prozkoumáním požadavků pobaltských dělníků se odmítá sejít s mezipodnikovým stávkovým výborem a přijímá na gdaňském vojvodství vybrané 'zástupce podniků'.

Devatenáctého srpna vstoupili do stávky

štětínští dokaři a dělníci. 20.8. dělníci ostatních přímořských měst: Slupska, Kolobrzegu, Starogradu a Elbagu. Stávkové hnutí vzrostlo na 300 000 stávkujících.

Dvacátého prvního srpna jmenovala polská vláda náměstka předsedy vlády M. Jagielského novým pověřencem k jednání. 22. srpna přijíždí Jagielski do Gdaňska a na neutrální půdě se schází se zástupci MKS. Uznává MKS za partnera v jednání, souhlasí s tím, aby se jednání konala v dělníky obsazených loděnicích "Lenin", žádá však, aby z předsednictva MKS byli vyloučeni Lech Walesa, Andrzej Gwiazda a Anna Walentynowicz. O něco později 700 delegátů, zastupujících 390 stávkujících závodů, požadavek rozhořčeně odmítá. Jagielski ustupuje a 23. srpna začíná jednání.

Dvacátého pátého srpna byly oznámeny změny ve vedení. Funkce byli zbaveni: předseda vlády Babiuch, pět členů politbyra, šéfové rozhlasu a televize, tři ministři a šéfové ústředního plánovacího, statistického a cenového úřadu. Do funkcí byli povoláni reformní politici /Grabski, Olszowski/. Olszowski byl zvolen do politbyra, ze kterého byl před půl rokem vyhozen pro své kontakty se skupinou "Tkušenost a budoucnost". Změny ve vedení však stávkují-

cím nestačí. Rok 1980 není rokem 1970. Tehdy jejich boj ukončila výměna Gomulky za Gierka. Za deset let stávkují znovu, poučenější. Nežádají personální změny, které nic nezaručují, ale zbraň, kterou budou moci kdykoliv v budoucnu hájit svá práva: nezávislé odbory. Na vládní změny reaguje místopředseda MKS Bogdan Lis: "To pro nás neznamena vítězství. Na této hře o moc jsme se nepodíleli. Bude-li nové mužstvo demokratičtější, než předchozí, dohodneme se. Teď tu čekáme na nového předsedu vlády." Mezitím pověřenec vlády Jagielski slibuje právo na stávku. Místo nezávislých odborů však nabízí tajné a demokratické volby do starých odborů.

Předseda MKS Lech Wałęsa prohlašuje, že za požadavek svobodných odborů budou stávkovat třeba pět let a že ho prosadí pro celé Polsko. Delegáti MKS rozhodli, že v případě nekompromisního postoje vlády vydají 1. září svolání ke generální stávce. Stávka přeskočila na města Wrocław, Łódź, Rzeszów, Koszalin a Olsztyn. Počet stávkujících dosáhl půl milionu dělníků, jen v trojměstí Gdaňsk, Gdyně a Sopoty stávkuje 300 000 dělníků ze 480 podniků.

Dvacátého osmého srpna předložil Jagielski poprvé podmínky pro založení nezávislých odbo-

rů: nesmějí mít protisocialistický charakter, nesmějí se chápat jako opozice k systému, nesmějí být členem žádné mezinárodní odborové konfederace a musí uznat vedoucí úlohu PSDS ve společnosti. Vláda se zároveň pokouší omezit nezávislé odbory na pobaltskou oblast.

Během druhého týdne stávk v Gdaňsku přijelo do Leninových loděnic několik hornických delegací z Horního Slezska. 28.8. zastavil práci důl v Jastrebie. V několika dnech bylo ve stávce 300 000 slezských pracujících koordinovaných podle příkladu z pobřeží Mezipodnikovým stávkovým výborem.

Třicátého prvního srpna podepisuje vláda dohodu s MKS v Gdaňsku. 3.9. podepisuje dohodu s MKS slezských horníků v Jastrebie. Kromě 21 požadavků z Gdaňska získali horníci volné soboty, sníženou hranici důchodu pro horníky z hlubinné těžby, zrušení čtyřsměn provozu po šesti hodinách a další.

Pátého září se koná výjimečné zasedání polského parlamentu.

Předseda vlády vyhlašuje zvýšení mezd čtvrtině všech polských pracujících /třem miliónům z dvanácti/ a to postupně do července 1981. Ceny masa jsou zmrazeny až do podzimu 1981. Gdaňský protokol se vztahuje na celou zemi a

jeho jednotlivé články budou respektovány.

Šestého září je zbaven funkce prvního tajemníka ÚV PSDS Edward Gierek. Nový první tajemník Stanislaw Kania ve svém projevu mimo jiné říká: "Uzavřeli jsme dohody s představiteli dělníků, kteří ustavili stávkové výbory ve většině našich závodů a my se zasadíme o to, aby tyto dohody byly uvedeny v život...! Stávky nebyly vedeny proti zásadám socialismu ani proti spojencům Polska, ani proti vedoucí úloze strany... Byly výrazem nespokojenosti dělníků..."

III.

Dosud nejvýznamnější průlom do totalitní struktury zemí reálného socialismu byl dobyt zdola silou. Byl dobyt silou, která se dokázala organizovat a zůstat v mezích mocenského, ekonomického a mezinárodního systému. Byl dobyt lidmi, kteří vědí co chtějí a kde žijí.

Zatímco polští dělníci se ihned po dohodě pustili do zakládání nezávislých odborů, pokusila se vláda oddálit jejich soudní registraci. Když však byla konfrontována s výstražnou stávkou, povolila registraci. Přikázala však, aby soud vsunul do předložených stanov pasáž o vedoucí úloze PSDS. "Solidarita", reprezentující v té době již více než polovinu polských pra-

cujících reagovala přiměřeně a nekompromisně: odvoláním k nejvyššímu soudu a hrozbou generální stávky.

Desátého listopadu 1980 Nejvyšší soud PLR projednal odvolání proti rozhodnutí varšavského vojvodského soudu, zrušil jeho rozhodnutí a zaregistroval nové odbory "Solidarita" bez inkriminované pasáže ve stanovách. Solidarita uznala vedoucí úlohu PSDS ve společnosti, avšak nikoliv v odborech.

Vládní zvýšení cen vyneslo do státní pokladnice kromě dalších dluhů nový vklad: nezávislé odbory. Polsko dnes stojí před otázkou, jak bude ve své š vícehlasné podobě čelit svým jednohlasným spojencům.

/Faktografické údaje jsou převzaty z časopisu "Informační materiály" září 1980./

Nezávislé samosprávné odborové svazy
/Niezależne samorządne związki zawodowe = NSZZ/

Stanovy

Oddíl I. Název, okruh činnosti a sídlo

§ 1

Vytváří se odborová organizace s názvem Nezávislý samosprávný odborový svaz Solidarita, zvaný dále Svazem.

Svaz bude ve shodě se zásadami vyjádřenými v Ústavě Polské lidové republiky, s konvencemi č. 87 a č. 98 Mezinárodní organizace práce, ratifikovanými Polskou lidovou republikou, a dále s dohodou uzavřenou Mezipodnikovým stávkovým výborem s vládní komisí v Gdaňsku, rozvíjet činnost v oblasti ochrany zájmů pracujících, uspokojování jejich potřeb materiálních, sociálních a kulturních.

§ 2

Svaz rozvíjí svou činnost na území Polské lidové republiky.

§ 3

Sídlem územní komise Svazu je Gdaňsk.

Oddíl II. Obecná ustanovení

§ 4

Svaz je nezávislý na orgánech státní správy a politických organizací.

§ 5

Svaz zahrnuje pracovníky zaměstnané na základě pracovní smlouvy /kolektivní pracovní smlouvy/ a v zemědělských výrobních družstvech na základě členství, ať už práci vykonávají podle své volby, jsou do ní povoláni nebo jmenováni, dále žáky závodních škol při podnikcích nebo učně podniku, osoby zaměstnané v dopravě a konečně osoby vykonávající práce na základě smlouvy dočasně uzavřené. Ztráta zaměstnání nemůže být důvodem ztráty členství. Členy Svazu mohou být i důchodci.

§ 6

Účelem Svazu je: obrana práv, důstojnosti a zájmů pracujících, a to zvláště:

1. obrana materiálních, sociálních a kulturních zájmů členů a jejich rodin,
2. zajišťování práv pracujících v oblasti práce vykonávané v podniku, odměn za práci, podmínek sociálně existenčních a bezpečnosti i *g*hygieny práce,

3. úsilí o harmonizaci pravidelné činnosti podniku se zájmy pracujících,
4. posilování rodiny a ochrana rodinného života,
5. šíření demokratismu a posilování solidárnosti ve vzájemných vztazích,
6. zajištění podmínek, aby si pracující mohli zvyšovat pracovní kvalifikaci,
7. vliv na utváření hospodářské i sociální politiky,
8. vytváření podmínek pro činnost ve prospěch vlasti.

§ 7

Svaz uskutečňuje své záměry:

1. zastupováním svých členů vůči zaměstnavatelům, úřadům a orgánům státní správy i vůči společenským organizacím a institucím,
2. uzavíráním a vypovídáním kolektivních pracovních smluv,
3. udílením právní pomoci a intervenováním při konfliktech mezi pracovníkem a zaměstnavatelem,
4. organizováním a řízením protestních akcí osazenstev při zřejmém porušení zájmů pracujících, v zásadních případech vyhlášením stávků,

5. podporování svépomocných akcí členů Svazu,
6. péčí o zajištění odpočinku pro členy i jejich rodiny, o uspokojování jejich potřeb bytových, o získávání míst v jeslích a mateřských školách pro jejich děti a odpovídající účasti na rozdělení prostředků ze sociálních fondů i z fondů jejich pracovních institucí,
7. potíráním alkoholismu,
8. podporováním iniciativních akcí v oblasti zlepšování ekonomiky, rozvoje, kultury, osvěty, vědy a technického pokroku,
9. rozvíjením činnosti osvětové a kulturní, vytvářením podmínek pro odpočinek po práci,
10. spoluprací s úřady a orgány státní správy v oblasti týkající se právních předpisů,
11. vykonáváním kontroly nad bezpečností a hygienou práce: zajišťováním odborné kontroly pracovišť a zakazováním práce na pracovištích, nevyhovujících ustáleným podmínkám,
12. spoluprací se zdravotnictvím za účelem ochrany zdraví pracovníků a jejich rodin,
13. prováděním výzkumu podmínek, v jakých žijí pracovníci, zvláště výzkumu životních nákladů,
14. rozvíjením činnosti vydavatelské a tiskové,

15. veřejným posuzováním návrhů a předpisů týkajících se: života pracujících, jejich zastupování, jejich účasti na správě závodů, sociálního zákonodárství a klíčových rozhodnutí o rozdělování národního důchoodu, o zaměření investic, o rozdělování fondu na sociální potřeby, o zásobování trhu, o hospodaření s byty, o vytváření cen a platů a o jiných záležitostech důležitých pro pracující.

§ 8

1. Členové Svazu se sdružují podle zásady teritoriálně pracovní, což značí, že
 - a/ Svaz zahrnuje členy všech podniků,
 - b/ základní odborovou organizací je podniková odborová organizace, zahrnující pracovníky všech závodů, kteří jsou zaměstnání v daném podniku,
 - c/ podniková odborová organizace vytváří podle potřeby nižší články; pracovníci malých podniků mohou vytvářet mezipodnikové odborové organizace, jejichž členy mohou být pracovníci podniků, v nichž neexistuje odborová organizace,
 - d/ v rámci Svazu na všech úrovních mohou

vyvíjet činnost podnikové nebo oborové sekce; podnikové sekce zahrnují pracovníky jednoho podniku nebo několika podniků příbuzných.

2. Svaz může uzavírat dohody o spolupráci s odborovými organizacemi zahrnujícími pracovníky jednoho podniku nebo několika příbuzných podniků, jestliže stanovy a činnost těchto odborových organizací odpovídají hlavním zásadám uvedeným ve stanovách Svazu.

§ 9

Odborové orgány jsou na všech úrovních voleny. Volby se konají podle následujících zásad:

1. neomezuje se počet kandidátů,
2. hlasuje se o jednotlivých kandidátech,
3. hlasování je tajné,
4. předsedu - s výjimkou předsedy ústředního výboru - volí přímo plenární schůze organizace na všech úrovních,
5. tutéž funkci v odborech je možno vykonávat jen po dvě po sobě následující období,
6. odborové funkce nemohou vykonávat osoby zaujímající řídicí postavení na pracovišti /ředitelé, náměstkové ředitele, vedoucí a zástupci vedoucích v jednotlivých závodech, vedoucí oddělení ve velkých závodech a konečně

osoby ve vedoucích postaveních, které podléhají ředitelství/ nebo vykonávající vedoucí funkci na různých stupních politických organizací,

7. členy odborových orgánů lze odvolávat z funkcí podle stejných zásad, jaké platí pro jejich volby.

§ 10

Základní bunky odborové organizace vznikají z iniciativy pracovníků, kteří za tím účelem vytvářejí přípravné závodní výbory. Vytvoření závodní bunky musí být oznámeno regionálnímu výboru Svazu.

Oddíl III. Členové, jejich práva a povinnosti

§ 11

Člen Svazu má právo:

1. účastnit se plenárních schůzí Svazu,
2. volit a odvolávat členy orgánů Svazu na všech úrovních a zároveň být volen do těchto orgánů kromě výjimek vyplývajících z § 9 bodu 6,
3. účastnit se instruování zvolených delegátů,

4. požívat podpory Svazu při ochraně svých pracovních práv, jsou-li porušena závodem nebo státní správou: v těchto případech je Svaz povinen užít dostupných prostředků ochrany včetně stávky; Svaz může intervenovat a poskytovat pomoc v případech porušování jiných práv člena Svazu,
5. dostávat podpory při narození dítěte nebo skonu člena rodiny,
6. dostávat od Svazu finanční pomoc v tom případě, zůstane-li bez práce následkem odborové činnosti, nebo v jiných obecně stanovených případech; rozsah a formy pomoci stanoví plenární schůze příslušného stupně Svazu,
7. požívat sociální podpory Svazu a podílet se na kulturních, sportovních a jiných akcích pořádaných Svazem,
8. vznášet připomínky a požadavky vůči odborovým orgánům všech stupňů,
9. být běžně informován o všech rozhodnutích v jiných činnostech všech institucí Svazu,
10. účastnit se shromáždění, na nichž odborové orgány činí rozhodnutí týkající se jeho osoby.

§ 12

Člen Svazu je povinen:

1. zachovávat stanovy a usnesení odborových orgánů a pravidelně platit členské příspěvky,
2. účastnit se odborové činnosti,
3. solidárně se účastnit akcí organizovaných Svazem,
4. spolupracovat při vytváření dobrých vzájemných vztahů mezi členy osazenstva.

§ 13

Člen Svazu nemůže být členem jiného odborového svazu.

§ 14

Členství ve Svazu se nabývá v okamžiku, kdy příslušná závodní /mezipodniková nebo dílenská/ odborová komise schválí přihlášku za člena.

§ 15

1. Členství ve Svazu se ruší vypovězením členství.
2. Člena, který trvale neplní členské povinnosti nebo jedná způsobem neslučitelným s členstvím ve Svazu, může příslušná závodní /mezipodniková nebo dílenská/ odborová komise potrestat vyslovením důtky nebo ve výjimečných případech zbavením členství;

proti rozhodnutí o zbavení členství se může postížený odvolat k plenární schůzi závodní /mezipodnikové nebo dílenské/ organizace.

§ 16

Závodní, mezipodnikové a dílenské komise vedou evidenci členů a vydávají členské průkazy.

Oddíl IV. Orgány Svazu

§ 17

Ústředními odborovými orgány jsou:

1. sjezd delegátů,
2. ústřední komise,
3. revizní komise.

§ 18

1. Do kompetence sjezdu náleží:

- a/ schvalování změn ve stanovách,
- b/ schvalování obecného programu činnosti Svazu,
- c/ stanovení horní a dolní hranice členských příspěvků,
- d/ volba členů ústřední komise ve shodě s ustanovením § 19, odst. 3 a volba členů revizní komise,
- e/ posuzování zpráv ústřední komise a revizní komise

2. Sjezd se schází jednou za dva roky. Svolává ho ústřední komise. Požádá-li o to nejméně třetina regionálních organizací, je ústřední komise povinna svolat mimořádný sjezd do tří měsíců od data vznesení požadavku.
3. Sjezdu se účastní delegáti regionálních organizací Svazu, zvolení na regionálních plenárních schůzích. Způsob jejich volby a jejich počet z jednotlivých regionálních organizací určuje ústřední komise v poměru k počtu členů v jednotlivých oblastech.
4. K platnému usnesení sjezdu je nutný souhlas nejméně poloviny z celkového počtu delegátů.
5. Sjezd přijímá usnesení zpravidla většinou odevzdaných hlasů: při usneseních o změně stanov a o zrušení Svazu je nutná naprostá většina hlasů delegátů oprávněných k účasti na sjezdě. Tato usnesení se stanou právo-platnými teprve tehdy, jsou-li potvrzena nejméně polovinou regionálních organizací, sdružujících nejméně polovinu členů Svazu.
6. Usnesení se přijímají tajným hlasováním. Tajné hlasování se koná za řízení předsedy sjezdu na žádost nejméně jedné desetiny celkového počtu delegátů.

§ 19

1. K náplni činnosti ústřední komise patří:
 - a/ řízení celého Svazu včetně komisí a orgánů administrace, organizační a hospodářské a řízení jiných organizací a institucí,
 - b/ řízení činnosti regionálních organizací Svazu,
 - c/ sestavování rozpočtu komise,
 - d/ schvalování zásad pro vytváření sekcí podle pracovního odvětví a druhů podniků,
 - e/ zřizování ústředních institucí,
 - f/ volba předsedy ústřední komise a členů presidia.
2. Presidium bdí nad plněním usnesení ústřední komise, řídí práci byra a zajišťuje činnost ve shodě s právními normami.
3. Ústřední komise se skládá:
 - a/ z poloviny z předsedů výborů regionálních organizací Svazu /nemůže-li se předseda zúčastnit zasedání ústřední komise, může ho zastupovat člen regionálního výboru delegovaný presidiem příslušné komise/
 - b/ z poloviny ze členů zvolených sjezdem.
 - c/ Ústřední komise se volí na dva roky.

§ 20

Revizní komise dozírá na finanční činnost ústřední komise a kontroluje ji.

§ 21

Regionálními orgány Svazu jsou:

- a/ plenární schůze delegátů,
- b/ regionální výbor,
- c/ jeho presidium,
- d/ revizní komise.

§ 22

1. Do kompetence plenární schůze delegátů náleží:

- a/ schvalování programu činnosti regionální organizace Svazu,
- b/ volba předsedy a členů výboru a volba členů revizní komise regionální organizace Svazu,
- c/ volba delegátů na sjezd Svazu,
- d/ posuzování zpráv výboru a revizní komise a udílení absolutoria výboru,
- e/ stanovení výše členských příspěvků v mezích určených sjezdem /viz § 18, odst. 1, bod 3/.

2. Plenární schůze delegátů se koná jednou za dva roky. Mimořádnou plenární schůzi svolává výbory z vlastní iniciativy nebo z podnětu revizní komise nebo závodních /mezipodnikových, dílenských/ komisí reprezentujících nejméně jednu pětinu členů Svazu. Nesvolá-li výbor mimořádnou plenární schůzi do jednoho měsíce ode dne vznesení požadavku, svolává ji revizní komise.
3. Plenární schůze delegátů se účastní delegáti odborových organizací. Způsob jejich volby a počet delegátů z jednotlivých organizací stanoví výbor v poměru k celkovému počtu členů.
4. Usnesení plenární schůze delegátů nabývají platnosti jen tehdy, je-li přítomna nejméně polovina delegátů.
5. Plenární schůze delegátů činí usnesení zpravidla většinou hlasů přítomných delegátů.
6. Při přijímání usnesení je třeba dbát ustanovení § 18, odst. 6.

§ 23

1. Do okruhu činnosti výboru náleží:
 - a/ svolávání členů presidia výboru s výjimkou předsedy,

- b/ zastupování regionální organizace Svazu vůči státní správě a orgánům státních a hospodářských organizací, popřípadě jiných organizací a institucí,
 - c/ určování směrnic pro běžnou činnost regionální organizace Svazu,
 - d/ občasné hodnocení práce presidia výboru,
 - e/ schvalování rozpočtu regionální organizace,
 - f/ rozhodování o stávce na podnět presidia.
2. Počet členů výboru a jeho presidia stanoví plenární schůze delegátů.
 3. Výbor se volí na dva roky.

§ 24

Do kompetence presidia výboru náleží:

- a/ řízení běžné činnosti regionální organizace Svazu ve shodě s usneseními plenární schůze delegátů a se směrnicemi výboru,
- b/ vykonávání činnosti právní,
- c/ činit rozhodnutí o stávce z podnětu závodních organizací /§ 29, odst. 2/ a dávat podnět výboru o vyhlášení stávky v jiných případech.

§ 25

1. Revizní komise dozírá nad finanční činností výboru a jeho presidia a kontroluje ji.

2. Počet členů komise stanoví plenární schůze delegátů.
3. Revizní komise se volí na dva roky.

§ 26

1. Orgány závodní organizace jsou:
 - a/ schůze členů závodu, a překročí-li počet členů v závodě 500, závodní schůze delegátů,
 - b/ závodní komise a její presidium,
 - c/ závodní revizní komise.
2. Kompetence a činnost závodních orgánů je vymezena obdobně, jak ji vymezují body stanov pro orgány regionálních organizací Svazu, s těmito rozdíly:
 - a/ závodní schůze členů /delegátů/ zakládá dílenské organizace a stanoví vnitřní strukturu závodní organizace,
 - b/ do kompetence komisí náleží rovněž:
 - aa/ spoluúčast při vydávání pracovního řádu závodu,
 - bb/ usnášení se v záležitostech sociálního a bytového fondu, a to v rozsahu předpisů vyžadujících účast odborových organizací,
 - cc/ usnášení se v otázkách zaměstnávání, dosazování do vyšších funkcí, prémio-

vání, odměňování pracovníků, jakož i rozvazování pracovních smluv v rozsahu určeném předpisy zákoníku práce; ve větších závodech vykonává tyto funkce komise dílenská a presidium závodní komise,

dd/ kontrola činnosti svých členů působících v orgánech reprezentujících osazenstvo závodu a vypracovávání směrnic závazných pro tyto členy.

3. Počet členů orgánů, o nich pojednává ustanovení 1, bod b, c, stanoví závodní schůze členů /delegátů/.

§ 27

Na orgány mezipodnikových organizací, jejich kompetenci a činnost se vztahují příslušná ustanovení týkající se organizací závodních.

§ 28

1. Buňku /kořo/ a její práci řídí předseda nebo jeho zástupce zvolený plenární schůzí člena buňky.
2. Předseda buňky plní funkci mluvčího v záležitostech buňky a jejích členů.
3. V menších závodech /v pobočných závodech, v různých střediscích/ může závodní, dílens-

ká nebo mezipodniková komise uložit předsedům buněk vykonávání záležitostí popsaných v § 26, odst. 2, bod b, lit. cc.

Oddíl V. Závodní a odvětvové sekce

§ 29

Závodní a odvětvové sekce na regionální úrovni jsou svolávány regionálními výbory Svazu z iniciativy závodních odborových organizací. Na základě dohody mezi příslušnými sekcemi na regionální úrovni svolává pak ústřední komise závodní a odvětvové sekce na úrovni celostátní.

§ 30

Struktura, zásady svolávání a činnosti závodních a odvětvových sekcí a volba jejich orgánů jsou stanoveny vnitřními stanovami schválenými ústřední komisí.

§ 31

Orgány závodních a odvětvových sekcí připravují nebo posuzují návrhy kolektivních pracovních smluv. Ústřední komise může pověřit orgány sekcí, aby uzavřely kolektivní pracovní smlouvy jejím jménem.

§ 32

Vyčerpají-li se jiné formy působení, může Svaz vyhlásit akci stávkovou.

§ 33

1. Stávka může být varovná nebo skutečná.
 - a/ V případech, kdy to dovolují okolnosti, je třeba vyhlásit před sávkou skutečnou stávku varovnou.
 - b/ Varovná stávka nesmí trvat déle než polovinu pracovního dne.
 - c/ Skutečná stávka trvá do okamžiku, až příslušné odborové orgány vyhlásí její ukončení. Ukončení stávky se může stát předmětem dorozumění se zaměstnavatelem nebo státními orgány.
2. Je-li příčinou stávky konflikt v jednom závodě, může být stávka vyhlášena jen tehdy, je-li schválena naprostou většinou členů závodní odborové organizace.
3. V případě, kdy příčinou stávky jsou okolnosti jiné, než byly vymezeny v odst. 2, o jejím vyhlášení rozhoduje výbor regionální organizace, který zároveň určuje rozsah stávky.
4. Případná represe proti orgánům Svazu, která

by jim znemožnila učinit rozhodnutí o stávce, opravňuje osazenstvo závodu, aby podniklo okamžitou stávkovou akci.

5. V případě, kdy vyhlášení stávky v jednom závodě zůstává bez účinku, mohou odborové orgány vyhlásit stávku solidární.

§ 34

Výše uvedená ustanovení se netýkají pracovníků, kteří vzhledem k vykonávaným funkcím nemohou stávkovat. Na podporu jejich požadavků může být vyhlášena stávka solidární.

Oddíl VI. Střediska sociálního průzkumu a vydavatelství

§ 35

1. V rámci Svazu vyvíjí činnost Středisko sociálního průzkumu, které zkoumá podmínky života a práce pracovníků a jejich životní náklady a připravuje expertízy v oblasti sociálně ekonomické politiky pro potřeby Svazu.
2. Strukturu Střediska, jeho činnost a fondy stanoví presidium ústřední komise Svazu.
3. Regionální organizace Svazu mohou zřizovat podobná střediska, která se budou zabývat

problematikou příslušného území, závodů, nebo pracovních odvětví.

§ 36

Svaz má vlastní tisk a vydavatelství. Organizaci a financování vydavatelské činnosti vymezují příslušné orgány Svazu.

Oddíl VII. Právní osoba, fondy a majetek Svazu

§ 37

1. Charakter právní osoby mají:
 - a/ Svaz jako celek,
 - b/ regionální organizace Svazu
2. Ostatní články v organizaci Svazu vyvíjejí činnost tak, že se opírají o statut právní osoby těch organizací, jejichž jsou částí.

§ 38

Fondy Svazu se skládají z:

1. členských příspěvků,
2. darů, úpisů a dotací,
3. příjmů z majetku,
4. výnosů z kulturních, sportovních a j. akcí.

§ 39

Fondy jsou určeny na financování činnosti organizační, sociální a kulturně osvětové a na

jinou činnost ve shodě se stanovami.

§ 40

1. Základem finanční činnosti orgánů Svazu jsou rozpočty zahrnující všechny prostředky, které jsou k dispozici těmto orgánům.
2. Rozpočty se schvalují na dobu jednoho roku.
3. Hospodaření Svazu finančními prostředky je veřejné.

§ 41

1. Zásady pro rozdělování částek získaných z členských příspěvků mezi organizace závodní /mezipodnikové/ a regionální schvaluje plenární schůze delegátů na úrovni regionální.
2. Plenární schůze stanoví zároveň zásady pro financování podpůrné činnosti sociální /podpory, výpomoci/.
3. Krytí výdajů na činnost ústředních orgánů Svazu se účastní regionální organizace podle zásad stanovených sjezdem.

Oddíl VIII. Přečodná a účelová ustanovení

§ 42

1. Do doby, než budou uspořádány volby orgánů Svazu na základě těchto stanov:

- a/ dosavadní Dohodová komise /Komisja Porozumiewawcza/ vykonává funkce komise ústřední,
 - b/ dosavadní presidia Mezipodnikových přípravných výborů /dělnických/ fungují jako orgány regionálních organizací,
 - c/ dosavadní závodní přípravné výbory pracují jako závodní komise.
2. Do doby, než budou uspořádány volby, Mezipodnikové přípravné výbory rozhodují ve věcech obsažených v § 41, odst. 1, 2.
3. Volby do závodních orgánů Svazu se musí konat nejpozději do dvou měsíců od chvíle, kdy tyto stanovy vejdou v platnost, volby do regionálních orgánů nejpozději do desíti měsíců.

§ 43

Do doby, než výši členských příspěvků stanoví plenární schůze delegátů, vybírají se příspěvky ve výši jednoho procenta.

§ 44

Ve věcech nezahrnutých do ustanovení stanov nebo sporných rozhoduje ústřední komise.